

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

114819

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2010

Jana Karvayová

SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

**Komparácia európskych krajín z hľadiska dosahovanej životnej
úrovne**

Diplomová práca

Študijný program: Kvantitatívny manažment a aplikácie informatiky
Študijný odbor: Riadenie v poľnohospodárstve
Školiace pracovisko: Katedra štatistiky a operačného výskumu
Školiteľ: Ing. Eva Matejková, PhD.

Nitra 2009

Jana Karvayová

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Jana Karvayová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Komparácia európskych krajín z hľadiska dosahovanej životnej úrovne“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 13. apríla 2010

Jana Karvayová

POĎAKOVANIE

Touto cestou vyslovujem poďakovanie pani Ing. Eve Matejkovej PhD. za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt (v štátnom jazyku)

Cieľom diplomovej práce je analyzovať životnú úroveň vybraných krajín Európskej únie a zároveň skúmať postavenie Slovenska medzi týmito krajinami z hľadiska vybraných ukazovateľov životnej úrovne. Ide tu o ukazovatele ako HDP na obyvateľa, miera inflácie, miera nezamestnanosti, celkové výdavky domácnosti a štruktúra výdavkov domácnosti. Pri porovnávaní vybraných krajín Európskej únie sa nedá nevšimnúť si vysoké miery nezamestnanosti, inflácie a nízke HDP na obyvateľa. V skupine analyzovaných krajín sa postavenie Slovenska z hľadiska hodnotenia vybraných ukazovateľov životnej úrovne nachádza na posledných miestach. Spoločným znakom všetkých krajín Európskej únie je vysoký podiel výdavkov na energie, jedlo a nealkoholické nápoje a dopravu. Môžeme konštatovať, že globálna finančná kríza tvrdo zasiahla eurozónu.

Abstrakt (v cudzom jazyku)

End of diploma work is to analyse living standard of selected European Union countries and together examined standing of Slovakia between these countries according to selected living standard indexes. It is here indexes as GDP per inhabitant, inflation rate, unemployment rate, all-in costs household and structure of household expenditure. In comparison of followed European Union countries are impossible to see high unemployment rate, inflation and low GDP per inhabitant. In the group of analyzed European countries is standing of Slovakia according to selected living standard indexes at the bottom. Common attribute of all European Union countries is high expense rate on energy, food, non-alcoholic beverages and transport. We can state, that global financial crisis has nowadays deeply intervened Euro zone.

OBSAH

1. ÚVOD.....	6
2. PREHĽAD RIEŠENEJ PROBLEMATIKY.....	8
2.1 Vymedzenie pojmu životná úroveň.....	8
2.2 Životná úroveň na Slovensku.....	10
2.3 Životná úroveň v krajinách EÚ.....	16
2.4 Vybrané ukazovatele životnej úrovne.....	19
2.4.1 Hrubý domáci produkt.....	19
2.4.2 Inflácia.....	21
2.4.3 Nezamestnanosť.....	25
2.4.4 Výdavky domácností.....	30
3. CIEĽ A MATERIÁL PRÁCE.....	34
4. METODIKA.....	36
4.1 Indexná analýza.....	36
5. ANALÝZA ŽIVOTNEJ ÚROVNE.....	37
5.1 Komparácia ekonomických ukazovateľov v krajinách EÚ.....	37
5.1.1 Hrubý domáci produkt.....	37
5.1.2 Inflácia.....	39
5.1.3 Nezamestnanosť.....	41
5.1.4 Súhrnné porovnanie krajín EÚ z hľadiska ekonomických ukazovateľov.....	43
5.2 Výdavky domácností.....	46
5.2.1 Celkové výdavky domácností.....	46
5.2.2 Štruktúra výdavkov domácností.....	48
6. ZÁVER.....	53
7. RÉSUMÉ.....	55
PRÍLOHY.....	57
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY.....	65

1 ÚVOD

Životná úroveň je téma, s ktorou sa stále častejšie stretávame tak ako na odbornej úrovni, tak aj v bežnom živote. Človek je totiž tvor, ktorý očakáva od svojho bytia čím ďalej tým viac. Tento trend nie je založený na kvantitatívnom poňatí zmyslu slova, ale predovšetkým na poňatí kvalitatívnom. Životná úroveň je téma, ktorá má v spoločnosti svoje miesto a časom sa bude stále viac skloňovať a rozoberať nielen na úrovni porovnania kvality života rôznych krajín, ale tiež na nižšej úrovni členenia tak, aby sa čo najviac priblížila obyvateľom na vybranom území.

Pojem životná úroveň sa začína objavovať od druhej polovice minulého storočia. Rastúci záujem o životnú úroveň sa prejavil práve v snahe o stanovenie jednotlivých aspektov a faktorov, ktoré životnú úroveň ovplyvňujú. Napriek tomu však ale ani cez množstvo návrhov definícií, spôsobov výpočtov a výberu indikátorov zahrnutých do hodnotenia nebol objavený prístup, ktorý by bol všeobecne akceptovaný.

V širšom poňatí si pod životnou úrovňou predstavujeme situáciu obyvateľstva, teda niečo také ako je objem a štruktúra spotreby, sociálne a výrobné pracovné podmienky, stupeň rozvoja služieb, štruktúra doby mimopracovnej a voľného času, rozsah osobného vlastníctva.

V užšom zmysle môžeme pojem životná úroveň chápať ako uspokojovanie potrieb a tomu zodpovedajúcu úroveň príjmov.

V súvislosti so životnou úrovňou by sme si mali uvedomiť, že jej kvalita má byť taká, že bude na náležitej úrovni dovoľovať zabezpečiť telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj.

Zoberme si napríklad narastajúci problém nezamestnanosti. Je to jeden z vážnych problémov, ktoré si nemožno nevšimáť. Skúsenosti potvrdzujú, že nezamestnanosť vedie k psychickým poruchám, k zrúteniu sociálnych štruktúr. Jedným berie nádej, druhým naháňa strach. Preto si musíme uvedomiť, že zvládnuť tento problém sa podarí iba vtedy, ak sa na jeho riešení budú podieľať všetci spoločensky aktívni obyvatelia

Hoci štatistíci dokazujú zlepšujúcu sa kvalitu života, ľudia to cítia inak. Riešia základné otázky, ako zaplatiť bývanie, čo si môžu dovoliť či a o koľko zdraželi potraviny. Ľudia svoju životnú úroveň posudzujú subjektívne a nemusí to zodpovedať štatistikám. Problémom je nie práve vhodné porovnávanie. Väčšina ľudí sa porovnáva s rakúskym či nemeckým modelom, ktoré sú často zidealizované.

Aj napriek tomu, že slovenskej ekonomike vlani narástli svaly aj sebavedomie, pretože rástla najrýchlejšie zo všetkých krajín Európy, životná úroveň je stále o tretinu nižšia ako priemer Európskej únie. Na dnešnú úroveň Nemcov by sa pritom Slováci mohli vyšvihnúť najskôr o desať rokov. Oproti susedom sa však život na Slovensku za posledných desať rokov zlepšil najvýraznejšie.

2 PREHĽAD RIEŠENEJ PROBLEMATIKY

2.1 Vymedzenie pojmu životná úroveň

Sova (1978) definuje životnú úroveň ako stupeň uspokojovania potrieb ľudí a súhrn podmienok vyplývajúcich zo spoločenských vzťahov, za ktorých sú tieto potreby uspokojované. Životná úroveň podľa neho závisí od konkrétnych historických podmienok. Z ekonomického hľadiska ju vymedzuje ako absolútnu úroveň spotreby hmotných statkov a služieb a súhrn hmotných a spoločenských podmienok obyvateľstva.

Jednotné stanovisko k obsahu pojmu životná úroveň a k spôsobu jej merania podľa **Corrigana a Buicana (1995)** neexistuje. Životná úroveň je často definovaná v termínoch subjektívne vnímanej životnej spokojnosti, šťastia, sociálnych vzťahov, fyzického zdravia a psychickej pohody.

Životná úroveň sa delí na objektívnu (predstavujú ju životné podmienky, ako príjem, typ bývania a miera sociálnych kontaktov) a subjektívnu (predstavuje ju subjektívne prežívanie týchto aspektov).

Životná úroveň ako multidimenzionálny pojem sa podľa **Ondrejku, Drímalovej a Frankla (2000)** skladá z piatich základných oblastí, charakterizovaných subjektívnymi a objektívnymi parametrami:

- psychický stav
- fyzický stav
- funkčný stav, ktorý umožňuje adaptáciu na fyzickú a psychickú záťaž
- oblasť sociálnych vzťahov, definovaná komunikatívnosťou osoby a jej zaradením do širšieho spoločenského života
- ekonomicko-finančná oblasť

Podľa **Katschniga (1997)** multidimenzionálna koncepcia životnej úrovne zahŕňa pohodu (well-being) a spokojnosť (satisfaction) v rozličných oblastiach života, fungovanie v sociálnych rolách a vonkajšie životné podmienky. Hoci kvalita života môže byť uspokojivá v jednej oblasti, v iných oblastiach môže byť nedostačujúca. Komponenty kvality života sa

menia v čase. Subjektívna pohoda, ktorá je silne závislá na aktuálnom emočnom stave, môže rýchlo fluktuovať. Fungovanie v sociálnych rolách sa môže zhoršiť tiež rýchlo, ale obvykle to trvá istý čas. Vonkajšie životné podmienky sa menia v mnohých prípadoch len pomaly. Autor ďalej uvádza, že koncept životnej úrovne obsahuje tri zastrešujúce dimenzie:

- a) čo je osoba schopná robiť (funkčný status)
- b) prístup k zdrojom a príležitostiam, pri ktorých môže osoba využiť svoje schopnosti na dosahovanie cieľov
- c) pocit pohody.

Pod spomínanými zastrešujúcimi dimenziami možno identifikovať isté životné aspekty, ako je zdravie, rodina, sociálne vzťahy, práca, finančný stav a bytové podmienky.

Kadlec (1991) definuje pohodu ako "trvalý pocit, že je človeku dobre, prežívanie pohody, šťastia a spokojnosti, pričom tieto subjektívne kritériá by mali byť vždy v súlade s objektívnymi kritériami."

Carp a Carpová (1984) vo svojom modeli pohody zohľadňujú premenné prostredia a osobnostné premenné. Pohodu definujú ako subjektívny úsudok o celkovej životnej spokojnosti, ktorá sa prejavuje do tej miery, do akej sa danej osobe darí uspokojovať existenciálne potreby (fyzické potreby a potreba bezpečia) a potreby vyššieho rádu (napr. spolupatričnosti, sebaaktualizácie). Životná spokojnosť je zároveň moderovaná šiestimi moderátormi: subjektívne percipovanou kontrolou, štýlom vyrovnávania sa, postojmi k vlastnému zdraviu, sociálnymi opornými systémami, prostriedkami osoby udržiavať vlastný status a konkrétnymi životnými udalosťami.

Podľa **Koivumaa-Honkanen a kol. (2001)** je spokojnosť jedným z indikátorov pohody, pričom slúži na hodnotenie života ako celku na základe súvisu medzi osobnými cieľmi a ich dosahovaním.

Podľa **Lehmanovho (1983)** modelu životnej úrovne je životná úroveň "subjektívnym predmetom, odzrkadľujúcim sa v pocite globálnej pohody." Zážitok globálnej pohody je výsledkom troch premenných:

- a) osobnostných charakteristík
- b) objektívnej životnej úrovne vzhľadom na životné podmienky
- c) subjektívnej životnej úrovne vzhľadom na tie isté životné podmienky.

Životná úroveň je podľa **Papajovej (2007)** spoločensko-ekonomická kategória vyjadrujúca jednotu spoločenskej rozvinutosti, miery a spôsobu uspokojovania potrieb obyvateľstva (resp. ich materiálnych aspektov). Vývoj životnej úrovne je založený na spoločensky sa reprodukovujúcom vzťahu medzi záujmom človeka v maximálnej miere uspokojovať svoje rastúce potreby a spoločenskou prácou, ktorá je jediným zdrojom uspokojovania potrieb. Môžeme teda hovoriť o dvoch hlavných funkciách životnej úrovne spoločnosti:

- rast životnej úrovne je jednou z najvýznamnejších zložiek človeka, pre uspokojovanie, kultiváciu a rozvoj jeho potrieb
- rast životnej úrovne predstavuje významný a nenahraditeľný stimul rastu produktivity práce

Životnú úroveň ovplyvňujú tieto hlavné faktory:

- pracovné podmienky (materiálne technické vybavenie a podmienky práce rovnako ako pomer pracovnej a mimopracovnej doby, rozsah dovolenky atď.);
- životné prostredie, ktoré sa v stále väčšej miere stáva "produktom" človeka a spoločnosti;
- spotreba tovarov a služieb (dôležitý je pomer medzi osobnou a spoločenskou spotrebou, stupeň kultúrnosti spotreby atď.);
- rozsah mimopracovného a voľného času a materiálne podmienky pre jeho využitie.

2.2 Životná úroveň na Slovensku

Vagač (2002) tvrdí, že index ľudského rozvoja je najkomplexnejším ukazovateľom kvality života, lebo berie do úvahy zdravie, vzdelanie a životnú úroveň obyvateľstva tej-ktorej krajiny. Okrem hrubého domáceho produktu na jedného obyvateľa sa pritom meria očakávaná dĺžka života, miera zapísanosti na školy a miera gramotnosti dospelých. Ďalej je podľa Vagača subjektívna spokojnosť či nespokojnosť človeka so životom spojená viac s príjmami a výdavkami jeho konkrétnej domácnosti, ako s makročíslami o životnej úrovni.

Nezávislí analytici pripúšťajú, že priemerné reálne mzdy sú naďalej nižšie ako pred nežnou revolúciou. "Životná úroveň obyvateľstva sa však nemeria iba jeho kúpnu silou, čiže priemernými čistými príjmami, ale aj dosahovanou osobnou spotrebou," upozorňuje **Kárász (2002)** z Prognostického ústavu SAV. Ako uvádza reálnu mzdu možno porovnať po prepočítaní nominálnej mzdy za minulý rok na úroveň cien v roku 1989. Z Kárászových

prepočtov vyplýva, že reálna mzda na Slovensku bola vlani ešte stále asi o 10 percent nižšia ako pred trinástimi rokmi. "Je to však dost' mechanické porovnanie, lebo iné ste si za tie peniaze mohli kúpiť vtedy a iné teraz, " upozorňuje Kárász a pripomína, že dopyt v roku 1989 výrazne prevyšoval ponuku, ľudia stáli v radoch na mandarínky či banány. Navyše, odvtedy sa značne zmenil spotrebný kôš obyvateľstva, iná je štruktúra potravín aj sortiment priemyselného tovaru. Napríklad mobilné telefóny, faxy alebo notebooky sa v ňom vôbec nenachádzali. Podľa Kárásza by bolo treba vykonať špeciálne výberové šetrenie, ak má byť takéto porovnanie viac-menej korektné.

Náročný proces transformácie ekonomiky, ktorou SR v poslednej dekáde prechádza, podľa **Baláža (2003)** každodenne veľmi dôrazne preukazuje, že taktiež nemáme pred sebou reálnu alternatívu ďalšieho spoločensko-ekonomického rastu, ako sa dať na cestu čo najefektívnejšieho využívania rozvojových procesov, ktoré v medzinárodnom prostredí prebiehajú. Ak väčšina z nich smeruje k presadzovaniu sa na medzinárodných trhoch cestou rastu svojej konkurenčnej výkonnosti, ani naše smerovanie, ale nakoniec ani charakter našej ekonomiky podväzovaný jej slabými "miestami" a aj celkovým rozmerom, nám iné možnosti neposkytuje.

O pol roka skôr oproti očakávaniam začala na Slovensku rásť životná úroveň. Priemerná mzda v prvom štvrtroku 2004 podľa údajov Štatistického úradu narástla na 14 541 korún a ľudia si mohli zo svojich plátov kúpiť o 2,7 percenta viac tovarov a služieb ako pred rokom. Celková spotreba domácností sa po očistení od nárastu cien zvýšila o 3 percentá, pričom celý minulý rok zaznamenávala medziročný pokles. **Kozel (2004)** tvrdí, že tento výrazný nárast je prekvapujúci, lebo sa predpokladalo, že uvoľňovanie cien energií bude mať na kúpyschopnosť obyvateľstva negatívny dosah. Podľa neho prekvapujúci rast životnej úrovne ľudí pomohol slovenskej ekonomike, ktorá predtým rástla len vďaka exportu, k zvýšeniu výkonnosti o 5,5 percenta. Ešte predvčerom odhadovali tí najoptimistickejší analytici rast 4,7 percenta. Výrazný rast economickej výkonnosti krajiny nás postupne približuje k hospodárskej úrovni západnej Európy, lebo tamojšie štáty rastú ekonomicky niekoľkonásobne pomalšie. Zatiaľ sa však rast nepremietol dostatočne do vývoja nezamestnanosti. Tá na prekvapenie ekonómov po dvoch rokoch poklesu vykázala nárast. Pripisujú to zvyšovaniu produktivity práce.

Slovensko vstúpilo do Európskej únie s takmer najnižšími mzdami spomedzi nových členov. Podľa **Jaroša (2004)** nemožno však povedať, že na Slovensku sa v porovnaní s ostatnými žije o toľko horšie, o koľko sú nižšie platy. Hlavným dôvodom sú rozdielne cenové úrovne v jednotlivých štátoch. Kým napríklad ceny u nás sú niečo nad 40 percentami úrovne "starej" európskej pätnástky, cenové hladiny v ostatných štátoch višegrádskej štvorky prekročili 50 percent úrovne únie pred rozšírením. Tým sa rozdiely znižujú, ale napriek tomu pretrvávajú. Napríklad poľské platy sú zhruba o 44 percent vyššie ako slovenské, tamojšie ceny sú však zhruba o tretinu vyššie ako u nás.

Odpoveď na otázku ako je to vlastne so životnou úrovňou na Slovensku nie je jednoduchá. Podľa **Franka (2005)** na jednej strane patrí dnes SR medzi najbohatšie krajiny sveta. Hovorí, že aj z nedávneho prieskumu sa potvrdilo, že zarábame na väčšinu potravín kratšie než v bývalom režime. O spotrebnej elektronike ani nehovoriac. Je úplne bežná, taký televízor (kedysi sa mu dávalo prídavné meno farebný) si môže kúpiť každý, o čom svedčí, že aj v najchudobnejších rodinách v rómskych osadách vidieť na chatrčiach osadené satelitné prijímače. Samozrejmosťou je aj automatická práčka, verejné pracovne prakticky neexistujú. Druhou stránkou mince je, že väčšina ľudí žije od výplaty k výplate, je nespokojná so svojim životným štandardom a podľa prieskumov sa jej životná úroveň znižuje.

Vláda sa chce v tomto roku sústrediť na aplikáciu schválených reforiem. Realizácia reforiem by mala pritom podľa premiéra **Dzurindu (2005)** viesť k zvýšeniu životnej úrovne občanov Slovenska. Podľa jeho predpokladu, bude rok 2005 rokom rastu reálnych miezd na úrovni viac ako tri percentá. Rásť by mal podľa neho približne o jedno percento aj počet novovytvorených pracovných miest, znižovať by sa zase malo tempo rastu spotrebiteľských cien. Dôchodcovia si od júla reálne polepšia o päť percent. Konštatoval, že to najťažšie má tento štát nepochybne za sebou. Vysvetlil, že tam, kde je vysoká nezamestnanosť sa budú poskytovať špeciálne stimuly pre investorov zo zahraničia. Ďalším nástrojom sú priame verejné investície. V tomto roku ostáva vláde ešte presadiť podľa premiéra reformu financovania vysokého školstva. Poznamenal, že mu ide aj o prijatie konkrétnych opatrení smerujúcich k zvýšeniu kvality nášho vzdelávacieho procesu na všetkých stupňoch, vrátane vysokých škôl.

Dva roky po vstupe do únie sa podľa ekonómov životná úroveň na Slovensku určite zlepšila. **Šikula (2006)** hovorí, že je však často ťažké rozlíšiť, čo je výlučne vplyvom vstupu a aké

efekty mala hospodárska politika alebo vývoj svetovej ekonomiky nezávisle od nášho členstva v únii. Vstup sa odrazil najmä v príleve zahraničných investícií. Pozitívne smerovanie Slovenska a stabilita slovenskej meny dotiahli za dva roky na Slovensko investície takmer za 1,7 miliardy dolárov.

Ďalej **Šmál (2006)** komentuje, že prišlo veľa investorov, ktorí vytvorili pracovné miesta a potiahli aj tvorbu hrubého domáceho produktu. Zahraničné podniky zároveň zvýšili aj mzdy. Pozitívne Šmál hodnotí i to, že sa otvárajú nové investičné parky aj v zaostalejších regiónoch.

Kezman (2006) tvrdí, že príchod zahraničných investorov negatívne ovplyvnil najmä realitný trh. Vstup do EÚ priniesol záujem o jednotlivé nehnuteľnosti zo strany zahraničných firiem. Nerástli však všetky ceny. Znížila sa napríklad hodnota kancelárskych priestorov. Keďže ponuka je vyššia ako dopyt, ceny vykázali mierny pokles. Podľa neho sa rapídne zvýšili najmä ceny pozemkov, keď v niektorých lokalitách za posledné dva roky vzrástla ich cena aj na dvojnásobok. Išlo však predovšetkým o veľké mestá. Najmä v Bratislave bol zvýšený záujem stavať a kupovať oproti obdobiu pred vstupom do EÚ.

Podľa **Múčku (2007)** vo všetkých regiónoch Slovenska sa za posledné dva roky zvýšila životná úroveň, . Odvahu na takéto tvrdenie netreba hľadať nevyhnutne v štatistikách o raste platov či vybavenosti domácností. Hoci už z nich je zrejmé, že životná úroveň za posledné roky rástla nezvyčajným tempom. Možno tušiť, že zlepšenie životného štandardu by sa malo preniesť aj do iných oblastí správania ľudí. Hľadanie širších súvislostí medzi hospodárskym vývojom a správaním ľudí sa v posledných rokoch stalo vo svete námetom pre populárne štúdie či rovno knihy - bestsellery. Niekedy viac, inokedy menej dôveryhodne vysvetľujú, prečo stúpa či klesá kriminalita, od čoho závisí demografický vývoj alebo úroveň religiozity spoločnosti. Hoci sa aj renomovaní ekonómovia a sociológovia občas pri interpretovaní dát dopustia chýb, diskusie, ktoré začnú na tieto témy, bývajú inšpiratívne.

Najnovšie čísla dokazujú, že po reformách sa chudoba na Slovensku znížila. Podľa **Tótha (2007)** prieskum potvrdil fakt, že sa mierne zvýšili rozdiely medzi bohatými a chudobnými, ale aj to, že rastú nielen príjmy bohatých, ale aj chudobných. Najmenšie príjmy mali domácnosti v Prešovskom, najvyššie v Bratislavskom kraji. Desať percent najchudobnejších domácností malo v Prešove príjmy do 5300 korún, v Bratislave to bolo 6800 korún. Väčšie rozdiely sú medzi bohatými. Desatina najbohatších domácností inkasovala v Bratislave na

osobu vyše 28-tisíc korún, v Prešove to bolo o 13-tisíc menej. Priemer za Slovensko hovorí, že horných desať percent domácností malo na osobu príjem nad 18-tisíc.

Podľa **Pätoprstého (2008)** slovenské hospodárstvo v ostatných rokoch rýchlo rastie. Po vlnajšom rekordnom dvojcifernom raste však ekonómovia aj medzinárodné inštitúcie očakávajú mierne spomalenie tempa. Dobiehanie Západu by sa napriek tomu podľa Pätoprstého výraznejšie zabrzdiť nemuselo. Ekonomiku v ostatných rokoch ťahal rýchly rast vývozu, pri zvyšovaní životnej úrovne pomáhal aj kurz koruny. Zavedením eura, Slovensko však túto pomoc stratilo. „V štatistikách o výkone ekonomiky na obyvateľa sa však kurzové vplyvy nezohľadňujú“, vysvetlil pokračovanie napredovania Pätoprstý.

Podľa vyhlásenia premiéra **Fica (2008)** v denníku SME musia ľudia na vlastnej koži pocítiť úspech krajiny, ktorej sa pred časom podarilo vstúpiť do Európskej únie či Schengenského priestoru. Ten odstránil kontroly na hraniciach medzi štátmi únie. Podľa premiéra sa vláda naďalej bude zameriavať na rozvoj vzdelania, lebo Slovensko potrebuje "vzdelanostnú" elitu. Kabinet sa chystá pripraviť napríklad projekty pre stredoškólkov, ktoré im majú uľahčiť štúdium na kvalitných zahraničných školách. Podľa Fica je tiež dôležité nezanedbávať ani vlastné dejiny.

Podľa článku „Už nad nami visí hrozba recesie“ v denníku SME sa **niektorí ekonómovia (2009)** vyjadrili, že Slovensko sa tento rok nevyhne ekonomickému prepadu. Najviac na to doplatia ľudia, ktorí prídu o prácu. Tých, čo prácu nestratia, od poklesu životnej úrovne zachráni to, že mnohé ceny klesajú.

Najlepšie obdobie má slovenská ekonomika už za sebou. Ako bolo, už nebude. Aspoň najbližších niekoľko mesiacov, možno aj rokov. Rast slovenskej ekonomiky bol na konci vlnajška najnižší za uplynulých takmer osem rokov.

Ekonomika v poslednom štvrtroku vzrástla medziročne len o 2,7 percenta. To je neporovnateľne menej ako rok predtým, keď rast presiahol dokonca až 14 percent. Od roku 2006 sme pritom nepoznali pomalší rast ako sedem percent.

Pod vplyvom množstva zlých správ sa čoraz viac ozývajú hlasy, ktoré hovoria, že ekonomika sa tento rok do mínusu dostane. To sme v histórii samostatného Slovenska zažili len v roku 1999. Prepád nás čaká napríklad podľa šéfa Združenia podnikateľov Slovenska **Oravca (2008)**. „Nebude to len mierne pod nulou.“ Problémy naznačuje aj zhoršenie nálad našich

firiem. Na základe vzťahu indexu ekonomického sentimentu a hrubého domáceho produktu je riziko recesie slovenskej ekonomiky veľké.

Pokles ekonomiky však podľa **Piovarcsyho (2008)** nebude znamenať, že všetci sa budú mať horšie. Väčšina ľudí totiž prácu nestratí. Firmy síce siahnu ľuďom na prémie či trináste platy, no od poklesu životnej úrovne ich majú zachrániť klesajúce ceny. Pozitívny vplyv krízy spočíva v tom, že prináša pokles cien nehnuteľností, automobilov či energií. Horšie to bude s ľuďmi, čo stratia prácu. Podpora nezamestnanosti, ktorá sa vypláca pol roka, je polovicou z hrubej mzdy. Po strate zamestnania tak ľuďom z mesiaca na mesiac klesnú čisté príjmy o 30 až 40 percent. Situácia sa môže zhoršiť, ak nezaberú vládne balíčky v USA a Európe a firmy v zahraničí nezačnú znovu nakupovať naše výrobky, najmä automobily. Malá slovenská ekonomika je totiž bytostne závislá od toho, čo predá v zahraničí.

Negatívne správy o prepade priemyslu, tržieb reťazcov či náraste nezamestnanosti však zatiaľ väčšinu ekonómov nepresvedčili o tom, že ekonomika by mala ísť do recesie. Naopak, očakávajú, že ako jedna z mála krajín únie budeme nad nulou, hoci tvrdia, že zo dňa na deň sa riziko poklesu zväčšuje. Ľudia však aj mierny rast budú vnímať ako zhoršenie. „Aj keď to bude mierne nad nulou a situácia sa zásadne nezhorší, ľudia sa na to budú pozerat' inak, pretože boli zvyknutí na vysoké rasty," myslí si ekonómka z Next Finance **Šichtařová (2008)**.

Vláda by mala ľuďom odkryť karty o situácii v ekonomike a nielen opakovať, že aj tak je Slovensko v únii na tom najlepšie, myslí si **Marušinec (2009)**. Situácia sa totiž môže rýchlo zmeniť. Kríza sa v tomto roku naplno prejaví aj na Slovensku. Kým doteraz mnoho firiem nepodnikalo radikálne kroky a čakalo na náznaky zlepšenia, v tomto roku už sú vnútorné rezervy vyčerpané a pôjde doslova o prežitie na trhu. Je preto logické očakávať, že firmy pristúpia aj ku krajným riešeniam, akým je napríklad prepúšťanie zamestnancov. Najväčším rizikom je strata zamestnania. Rovnako nemožno počítať s rastom platov, ktorý sme na Slovensku zažívali v ostatných rokoch. V mnohých odvetviach sa bude prejavovať skôr opačný vývoj. Krátkodobo sa však na druhej strane očakáva jasné spomalenie rastu cien. Podľa Marušince nie je však rozumné minúť všetky úspory a zadlžovať sa. Zároveň však netreba robiť zbytočnú paniku a začať rapídne menej nakupovať a obmedzovať spotrebu. Také správanie sa nepriaznivo prejavuje v obchode aj v mnohých výrobných odvetviach. Všetko má svoje plusy aj mínusy.

2.3 Životná úroveň v krajinách EÚ

Európsku úniu netreba predstavovať. Viac ako polstoročie prináša svojim občanom politickú stabilitu a hospodársku prosperitu. Vytvorila jednotný trh bez hraníc a zaviedla jednotnú menu euro. Znovu zjednotila rozdrobený kontinent. Európska únia je svetovou hospodárskou a obchodnou mocnosťou, ako aj najväčším poskytovateľom rozvojovej pomoci chudobnejším krajinám na svete. Počet jej členov vzrástol zo šesť na 27 štátov, čím sa zvýšil počet obyvateľstva EÚ takmer na pol miliardy.

Únia vstupom Bulharska a Rumunska opäť štatisticky schudobnie. Podľa **Schonwiesnera (2005)** priemerný HDP na obyvateľa sa zníži, rovnako ako po vlaňajšom rozšírení. Obe krajiny sa po vstupe totiž zaradia ekonomicky až na samý koniec budúcej dvadsaťsedmičky. Ich zaostávanie nielen za západnou Európou, ale aj chudobnejšími novými členmi je výrazné. V Rumunsku a Bulharsku dosahuje HDP prepočítaný na jedného obyvateľa v parite kúpnej sily sotva tretinu priemeru dvadsaťpäťčlennej únie, hoci vlaňajším rozšírením priemer únie klesol o desatinu. Aktuálne najchudobnejší členský štát Lotyšsko je na tom približne o tridsať percent lepšie ako Rumunsko a Bulharsko. Obe krajiny majú aj demografické problémy. Jedným z dôvodov sú nízke mzdy. Najmä v kedysi desaťmiliónovom Bulharsku spôsobila kombinácia nízkej pôrodnosti a emigrácie dramatický pokles populácie na vlaňajších 7,8 milióna obyvateľov. V Bulharsku miera nezamestnanosti vlani dosahovala dvanásť percent. V roku 2001 to bolo ešte devätnásť percent. V Rumunsku je oficiálne nezamestnaných len sedem percent aktívnej populácie, čo je menej ako priemer únie. Po rozpade socialistického bloku mali obe krajiny veľké problémy preorientovať sa na trhové hospodárstvo a reagovať na krach systému obchodnej výmeny medzi socialistickými krajinami. Po rozpade Rady vzájomnej hospodárskej pomoci vykázalo Bulharsko prvý skromný rast HDP až v rokoch 1994 a 1995. Životná úroveň sa dovedy prepadla o 40 percent. V roku 1996 prišiel ďalší kolaps ekonomiky a obrovské problémy podvyživeného bankového systému. Vtedajší premiér Ivan Kostov zareagoval štrukturálnymi reformami, ktoré pomohli obnoviť stabilitu a hospodársky rast. Proti obrovskej inflácii zasiahol pevným ukotvením bulharskej meny na nemeckú marku. Trojcifernú infláciu v roku 1997 vystriedala jednopercenná o rok neskôr.

Ako tvrdí **Danielis (2005)** benzín a nafta sú v Európe momentálne najdrahšie v Holandsku. Cena vrátane DPH a spotrebnej dane je v krajine dokonca vyššia, než v tradične najdrahšej Veľkej Británii. Slováci sú pritom podľa priemernej trhovej ceny 95-oktánového benzínu

1,068 eura za liter udanej Európskou komisiou siedmou najlacnejšou krajinou európskej dvadsaťpäťky. Napriek tomu, že sme lacnejší, si Holanďania môžu dovoliť viac. Priemerne zarábajúci muž v Amsterdame si pri tamojších cenách z mesačnej výplaty môže kúpiť asi 1 700 litrov 95-ky, zatiaľ čo priemerný Slovák podľa Štatistického úradu si pri mzde 16 737 korún môže z výplaty natankovať len bezmála 403,2 litra benzínu. V Európe stojí priemerne liter tohto štandardného paliva 1,28 eura, čo znamená, že bežný Európan by si zo svojej mzdy mohol s 1 600 litrami natankovaného benzínu dovoliť 50-litrovú nádrž auta naplniť viac ako 32-krát. Západní Európania to aj využívajú. Napríklad v Nemecku a iných západných krajinách tvoria náklady na pohonné látky takmer deväť percent spotrebného koša (podľa harmonizovaného indexu HICP) tamojších domácností, zatiaľ čo hodnoty v strednej Európe sa pohybujú okolo polovice tejto úrovne. Západná Európa je tiež viac motorizovaná. Slovensko má napríklad najnižší podiel palív na celkových výdavkoch domácností medzi krajinami Vyšehradskej štvorky so zhruba 3,5 percentami. Súvisí to s tým, že Slováci v tomto regióne aj najmenej zarábajú. Poliaci na benzíny a naftu v regióne míňajú najviac, až 5,8 percenta a Česi 3,8 percenta. Priemer Európskej únie je 4,5 percenta.

Premiér **Fico (2009)** vyhlásil, že ak v Európe, vrátane SR, príde zamestnanec o prácu, začne fungovať veľmi vyspelý sociálny systém, ktorý sa o tohto človeka začne starať. Ak to porovnáme s USA, tak sa môže stať, že tento človek skončí v práci a nedostáva žiadnu podporu a nemá žiadnu záchrannú sieť k dispozícii, ako to je v európskych krajinách.

Na potrebu zvyšovania kvalifikácie a ďalšieho vzdelávania poukázali v Bruseli ministri práce a sociálnych vecí v debate o dopadoch hospodárskej krízy na zamestnanosť. Podľa českého ministra práce a sociálnych vecí **Nečasa (2009)** treba rátať so zásadnými dôsledkami. Očakáva sa, že v Európe zanikne tento rok 3,5 milióna pracovných miest, pričom sa to dotkne predovšetkým mladých ľudí, ale aj cudzincov a domácností s nízkymi príjmami.

Špidla (2009) konštatoval, že kríza je vážna, ale východisko z nej existuje. Podľa neho treba prijímať opatrenia na uchovanie pracovných miest, podporovať prácu na čiastočný úväzok a financovať programy na zvyšovanie kvalifikácie.

Nemecký minister financií **Steinbrück (2009)** naznačil, že všetci členovia eurozóny by si mali v kríze pomáhať, aj keď pravidlá EÚ hovoria, že by si nemali. Spomenul pritom Írsko, ktoré sa ocitlo vo veľmi ťažkej situácii. Iným členom eurozóny, napríklad Grécku, zase

spôsobuje problémy, že rozdiel medzi výnosmi z dlhopisov Nemecka a Grécka sa zväčšuje. To vyvoláva obavy z prehĺbovania rozpočtového deficitu týchto krajín a tiež to podnecuje špekulácie o rozpade eurozóny.

Šefčovič (2009) uviedol, že ministri financií členských krajín Európskej únie (ECOFIN) sa v Bruseli po zdĺhavých rokovaníach dohodli na trvalých výnimkách pre nižšie sadzby dane z pridanej hodnoty (DPH) na niektoré služby. Do zoznamu umožňujúceho nižšie sadzby DPH a obsahujúceho tzv. služby náročné na ľudskú prácu, akými sú pomoc v domácnosti, čistenie okien, opravy bicyklov a šatstva, kadernícke služby či starostlivosť o choré alebo staré osoby, sa presunuli aj reštauračné služby, knihy a renovácia súkromných domov s výnimkou stavebných materiálov. Ďalšie extra výnimky si presadili tri krajiny: Portugalsko na mýtno na mostoch pri Lisabone, Cyprus na plynové bomby LPG a Malta na potraviny a farmaceutiká. Pohľad na znižovanie sadzby DPH závisí od toho v akej kondícii sa bude nachádzať štátny rozpočet, ako bude vyhodnotený, či by znižovanie DPH pre niektoré sektory zvýšilo zamestnanosť alebo konkurencieschopnosť.

Ozdravenie financií musí podľa europoslancu **Kozlíka (2009)** sprevádzať obnova hospodárstva. Z globálneho pohľadu zastáva názor, že ozdravenie finančného sektora musí sprevádzať reštrukturalizácia hospodárstva, aby sa efekty opatrení prejavili v prioritnej úlohe - v podpore konkurenčných trhov a tvorbe nových pracovných miest. Podľa niektorých názorov na Slovensku je totiž nevyhnutné skôr riešiť zdroj krízy a až potom realizovať reštrukturalizáciu odvetví. Tento postup nie je podľa neho správny ani priechodný. Obnovy finančného sektora a odvetví hospodárstva musia vzhľadom na situáciu a uplatnené opatrenia, aj na úrovni EÚ, pokračovať v približnej vyrovnanosti a súčasne. Pripomenul, že z pohľadu EÚ sa už od jesene 2008 vykonal rad opatrení, ktoré zabránili rozkladu európskeho bankovníctva, a dokázalo sa tak predísť nespočetným krachom a stratám nielen v bankovom systéme, ale aj v oblasti pracovných miest.

Britský minister zahraničných vecí **Miliband (2009)** uviedol, že hospodárska kríza nesmie zmarit nádeje krajín ako Turecko, Ukrajina či Island na členstvo v EÚ. Zastáva názor, že musíme zaktivizovať vzťahy s našimi susedmi, pretože táto kríza veľmi jasne odhalila, ako veľmi sme vystavení problémom za našimi hranicami.

Ekonomiky sú na tom zrejme lepšie ako pred tromi mesiacmi. Tvrdí to eurokomisár pre hospodárske a menové záležitosti **Almunia (2009)**. Uviedol, že niektoré banky zverejnili výsledky, ktoré prekonal očakávaná a peňažný trh funguje lepšie. Dodal ešte, že vládne opatrenia na podporu ekonomík povedú k zvýšeniu deficitov verejných financií. To bude mať za následok, že manévrovací priestor začne miznúť dokonca aj pre tých, ktorí ho mali. Účinok podpory bánk je podľa neho viditeľný predovšetkým v Británii a Írsku. Na druhej strane v Španielku je účinok menší. Talianske banky našťastie nepotrebovali obrovské investície. Tu neboli problémy také rozsiahle. Na záver dodal, že stále všetky prognózy hovoria v tomto roku o poklese rastu v Európe a veľmi neistej situácii v hlavných sektoroch ekonomiky, ako je priemyselná výroba, stavebníctvo a služby.

Krajiny Európskej únie (EÚ) by mali dať viac z verejných zdrojov na stimuláciu svojich krízou postihnutých ekonomík, ak si to môžu dovoliť. Povedal to prezident Európskej komisie (EK) **Barroso (2009)**. Zopakoval, že EÚ dá 3,3 % až 4 % svojho hrubého domáceho produktu (HDP) na podporu dopytu v 27-člennom bloku, keďže globálna kríza zmrazila úverové toky v ekonomike a ochladila rast. Bude to fungovať a funguje to. Tvrdil, že ak sú členské štáty v postavení, že môžu urobiť viac, mali by viac urobiť.

2.4 Vybrané ukazovatele životnej úrovne

2.4.1 Hrubý domáci produkt

HDP (Hrubý domáci produkt) podľa **ekonomického slovníka** je hodnota peňažnej finálnej produkcie tovarov a služieb vytvorená v danej ekonomike všetkými ekonomickými subjektami. Napríklad všetkými ekonomickými subjektami aj zahraničnými v SR. **HDP môžeme počítať:**

- a) produktovou metódou - ako súčet finálnej produkcie jednotlivých sektorov ekonomiky,
- b) výdajovou metódou - ako súčet spotrebných výdajov, súkromných hrubých domácich investičných výdajov, vládnych nákupov a čistého exportu ($C+I+G+(X-M)$),
- c) dôchodkovou metódou - ako súčet jednotlivých dôchodkov, ktoré sú odmenou za poskytovanie služieb výrobných faktorov (mzdy, zisky, ...)

Hrubý domáci produkt, skrátene HDP (po anglicky Gross Domestic Product-GDP) je hodnota všetkých konečných výrobkov a služieb v danej krajine za určené obdobie, spravidla za rok. HDP zahrňuje príjmy zarobené na území danej krajiny, pričom nie je podstatné, kto vlastní výrobné prostriedky. Ako príklad môžeme uviesť zahraničnú firmu, ktorej všetky príjmy sa počítajú do HDP Slovenskej republiky. HDP je v porovnaní s hrubým národným produktom (HNP) lepším meradlom krátkodobej štátnej výroby. HNP je užitočnejšie pri analýze pôvodu zdrojov a využitia príjmov.

Minulý rok bol pre ekonomiku veľmi dobrý. Rástla najrýchlejšie za posledných 14 rokov, keď hrubý domáci produkt vzrástol o 8,3 percenta. Podľa spresneného odhadu Štatistického úradu bol totiž rast HDP v poslednom štvrťroku minulého roka 9,6 percenta. **Valachy (2007)** tvrdí, že až piatimi percentami sa na ňom podieľal export. Dôležitý vplyv mali rozbiehajúce sa automobilky, rovnako dôležitý bol aj elektrotechnický priemysel. Tvrdí ešte, že automobilky budú svoj vplyv ešte zvyšovať. Predpokladá pritom, že za prvé tri mesiace tohto roka bude rásť HDP ešte rýchlejšie ako o 11,5 percenta.

Ak by takýto rýchly rast pokračoval v najbližších rokoch a potom sa ustálil na úrovni okolo sedem percent, môžeme podľa **Mikloša (2007)** z SDKÚ dobehnúť priemernú ekonomickú výkonnosť krajín EÚ približne za desať rokov. Dnešnú úroveň ekonomickej výkonnosti krajín ako Španielsko alebo Taliansko by sme mohli dosiahnuť dokonca už o sedem rokov.

Hrubý domáci produkt podľa **Briganta (2008)** nie je ukazovateľom ničoho a navyše je fiktívny. Ako to? Tento úplne nezmyselný dôkaz úspešnosti ekonomiky totiž nie je nič iného než súčet nákladov štátu na čokoľvek. Pokiaľ vyrábame zbrane, zvyšujeme HDP, pokiaľ sa zabíjajú ľudia, zvyšuje sa HDP hneď na dvakrát, pretože nielen poškodzovanie ľudí, ale aj ich liečba zvyšuje tento ukazovateľ. Zvyšujeme ho tiež dopravnými nehodami alebo požiarimi, vedením vojny proti ľuďom ale aj nákladmi na obnovu zničeného či nákladmi na výrobu čohokoľvek. HDP zvyšuje pestovanie tabaku rovnako ako pšenice, výroba zbraní rovnako ako fiktívny hypotekárny systém. HDP nemá jedinou odpočítateľnú položku, ktorá by umožnila rozlíšiť medzi štátnymi nákladmi na prosperitu občanov, životné prostredie - a na ich likvidáciu. HDP taktiež nemá akékoľvek a zo svojej podstaty ani nemôže mať vnútorné ani vonkajšie kontrolné prvky, ktoré by preukázali, že náklady štátu na všetko sú vyjadrené pravdivo. HDP je teda číslo, ktoré nehovorí o ničom nič, len vyjadruje údajné štátne náklady na čokoľvek.

Podľa **Koršňáka (2009)** slovenská ekonomika v závere vlaňajška prudko pribrzdila. Predpokladá, že medziročný rast hrubého domáceho produktu (HDP) sa vo štvrtom kvartáli spomalil na 2,5 % zo 7 % v treťom štvrtroku. Ekonomika ubrala z tempa vplyvom globálnej hospodárskej a finančnej krízy, ktorá oslabila priemyselnú produkciu a otriasla dôverou podnikov i spotrebiteľov.

Berglof (2009) poznamenal, že schopnosť regiónu prekonať dopad spomalenia globálnej ekonomiky závisí predovšetkým od toho, ako rýchlo sa svetové hospodárstvo spamätá zo súčasnej krízy, a tiež od pomoci jednotlivých vlád, Medzinárodného menového fondu a ďalších inštitúcií, ako je EBOR. Aj napriek tomu, že z krátkodobého hľadiska sa výkon ekonomiky regiónu spomalí, v dlhodobom horizonte by malo dôjsť k jeho opätovnému naštartovaniu, pravdepodobne už začiatkom budúceho roka.

Domáca spotreba podporila rast HDP v závere vlaňajška podľa **Mušáka (2009)**, ktorý očakáva zvoľnenie výkonu hospodárstva na 3,5 %. Predpokladá, že k postupnému oživeniu ekonomiky by mohlo prísť v druhom kvartáli alebo počas druhého polroka 2009.

Prega (2009) poznamenal, že bez toho, aby sa situácia začala zlepšovať v západnej Európe, môže slovenský priemysel ťažko dosiahnuť výrazné zlepšenie. Výrazne padá napríklad dopyt po automobiloch, výroba ktorých v uplynulom období ťahala slovenskú ekonomiku.

Machlica (2009) vysvetľuje, že príčinou nižšieho rastu HDP na Slovensku je spomalenie rastu u našich obchodných partnerov, čo má za následok zníženie dopytu po slovenských vývozočoch a z neho vyplývajúce sekundárne efekty - spomalenie rastu zamestnanosti, spotreby a investícií.

Rast HDP v roku 2009 odhadujú **ekonómovia (2009)** v týždenníku TREND na úrovni 1,4 percenta, čo je výrazne menej, ako očakáva ministerstvo financií (2,4 percenta), Národná banka Slovenska (2,1 percenta), či Európska komisia (2,7 percenta). Na budúci rok by mal podľa ekonómov rast slovenského hospodárstva zrýchliť na 2,3 percenta a v roku 2011 na 3,4 percenta.

2.4.2 Inflácia

Podľa **ekonomického slovníka** je inflácia zvýšenie celkovej cenovej hladiny. Je tvorená košom tovarov a služieb. Predstavuje nárast cenovej hladiny tovarov a služieb za určité obdobie v porovnaní so základným obdobím. Vyjadruje sa v percentách. Inflácia znehodnocuje výnosy.

Inflácia zväčša označuje ekonomický jav, počas ktorého sa vyskytuje dlhšie trvajúci rast cenovej hladiny alebo zodpovedajúce zníženie kúpnej sily peňazí.

Rakúska škola ekonómov definuje pojem inflácie užšie. Termínom inflácia označuje len zvýšenie ponuky peňazí. Rast cien spôsobený inými dôvodmi podľa tejto definície nespádajú pod pojem „inflácia“.

Inflácia je jedným z najväznejších makroekonomických problémov vo vyspelých ekonomikách. Príčiny inflácie vysvetľujú rôzne ekonomické teórie inak. Opačným javom k inflácii je **deflácia** teda pokles cenovej hladiny, zatiaľ, čo **dezinflácia** je znižovanie miery inflácie (t.j. pri dezinflácii môže cenová hladina rásť). Dezinflácia znamená, že sa rast cien spomaľuje. **Reflácia** označuje infláciu, ktorá nastane po deflácií, teda keď sa ceny vracajú na pôvodnú úroveň. **Hyperinflácia** je vysoká inflácia. **Druhy inflácie:**

1. z kvantitatívneho hľadiska (podľa tempa rastu cien) :

- mierna - medziročný rast cien v rozmedzí 1-9 %,
- cválajúca - medziročný rast cien 10-1 000 %,
- hyperinflácia - medziročný rast cien viac ako 1000%

2. z hľadiska príčin vzniku :

- dopytová inflácia
- nákladová inflácia

3. z hľadiska očakávania ekonomických subjektov :

- anticipovaná inflácia (*inertná*)
- neanticipovaná inflácia

4. z hľadiska zjavnosti :

- zjavná inflácia (*otvorená*)
- skrytá inflácia
- potlačená inflácia (*bloková*)

5. z hľadiska vybilancovanosti :

- proporciónálna - všetky ceny rastú približne rovnako rýchlo. Absolútna cenová hladina rastie, ale pomery cien sa navzájom nemenia.
- neproporciónálna - absolútna cenová hladina rastie, pomery cien sa však menia.

6. z hľadiska modelu IS-LM :

- cenová inflácia
- peňažná inflácia

Mimo tohto delenia rozoznávame aj iné druhy inflácie :

- stagflácia
- slumpflácia

V minulom mesiaci sme nemuseli hlbšie načierať do svojich peňaženiek. Rast cien niektorých tovarov a služieb vykompenzoval pokles iných, a tak Štatistický úrad mohol tvrdiť, že spotrebiteľské ceny sa v júli oproti júnu v priemere nezmenili. Podľa **Ondrišku (2003)** je to dôsledok sezónnych i špekulatívnych faktorov. Sezónne vplyvy v podobe poklesu cien potravín, najmä zeleniny a ovocia, ale aj oblečenia, pôsobili na pokles cenovej hladiny. Ďalej tvrdí, že potraviny tvoria u nás viac ako pätinu spotrebného koša, medzimesačný pokles ich cien o 2,1 percenta sa preto odrazil aj na vývoji celkovej inflácie. Špekulatívne faktory tlačili, pre zmenu, na rast cenovej hladiny. Ide najmä o zdraženie cigariet ešte pred augustovým zvýšením spotrebných daní. Nákupná horúčka fajčiarov zvýšila dopyt, na čo predajcovia reagovali rastom cien cigariet.

Predseda vlády **Fico (2007)** vyslovil nespokojnosť nad nečinnosťou štátnych kontrolných a inšpekčných orgánov v období zvyšovania cien niektorých základných potravín. Vláda pozorne vníma celosvetové trendy zvyšovania cien potravín. Nemieni však tolerovať, ak slovenská obchodná sieť, najmä obchodné reťazce, prejavujú tendenciu zneužívať súčasnú situáciu na bezohľadné naháňanie ziskov. Súčasne požiadal rezort hospodárstva, aby predložil návrh na skrátené legislatívne konanie o návrhu zákona zakazujúceho zneužívanie ekonomickej sily obchodných reťazcov.

Podľa **Mušáka (2008)** za spomalením inflácie stál najmä bázický efekt, keďže minulý rok v októbri výrazne vzrástli ceny potravín, kým tento rok ich ceny stagnovali. Vplyv drahších cigariet pre vyššiu spotrebnú daň sa zatiaľ prejavil len z menšej časti, mal by byť viditeľný aj v ďalších mesiacoch. V porovnaní s desiatym mesiacom minulého roka najviac zdraželo

bývanie a energie, a to takmer o desatinu. Naopak, o 0,3 % klesli ceny v odvetví pôšt a telekomunikácií.

Lenko (2008) vysvetľuje, že za spomalením rastu cien stoja najmä potraviny, ktoré zvyšovali infláciu najmä v prvej polovici roka. V posledných mesiacoch však začali výraznejšie klesať. V októbri 2007 ceny potravín prudko vzrástli, pričom v októbri minulého roka sa, naopak, nezmenili. Oproti predchádzajúcemu mesiacu sme zaplatili menej najmä za dopravu, za nábytok a vybavenie domácnosti, aj keď pokles bol iba mierny. V číslach sa prejavil aj pokles cien ropy.

Predpokladáme, že október bol posledný mesiac, keď inflácia začínala číslom päť, poznamenala **Čechovičová (2008)**. Podľa očakávania zlacneli pohonné látky a nákup automobilov, ale nedokázali vykompenzovať nárast v ostatných kategóriách. Nízka inflácia a udržanie mierneho tempa rastu cien patrili ku kľúčovým podmienkam prijatia Slovenska do eurozóny. Napriek tomu, že krajina prísne ekonomické kritériá splnila, neistota ohľadne nízkej inflácie v budúcnosti bola pre ňu jedinou hrozbou, ktorá mohla zastaviť prijatie eura od januára 2009. Rokovania Bratislavy o vstupe do eurozóny sa však v júli úspešne zavŕšili stanovením konverzného kurzu 30,1260 SKK/EUR, ktorým sa prepočítali všetky korunové položky na eurá.

Potraviny a pohonné látky spôsobili, že spotrebiteľské ceny na Slovensku vzrástli v júni medzimesačne o štyri desatiny percenta. Najviac sa pod rast cenovej hladiny podpísali potraviny, ktoré v porovnaní s minulým rokom vzrástli o viac ako 11 percent. Analytik **Uličný (2008)** si nemyslí, že za zvyšovaním cien je príprava obchodníkov na zavedenie eura a zmrazovanie cien. Hovorí, že inflácia je celoeurópskym strašiakom, nevyskytuje sa izolovane iba na Slovensku. Infláciu spôsobuje zdražovanie surovín na celom svete. Vysoké ceny spôsobila americká hypotekárna kríza, ktorá vyvolá záujem investorov o komodity. Na ich ceny zase tlačí slabý dolár, neúroda obilnín a ich využitie na výrobu biopalív.

Podľa **Lennerovej (2008)** vstupom do Európskej Únie Slovenská republika prijala záväzok stať sa v budúcnosti aj členom menovej únie (EMÚ). Predchádza tomu dosiahnutie dlhodobu udržateľných ukazovateľov obsiahnutých v Maastrichtských kritériách. Jedným z nich je kritérium cenovej stability, nazývané aj inflačné kritérium, pričom jeho plnenie sa v podmienkach Slovenskej republiky pokladá za najnáročnejšiu úlohu. Hovorí, že inflácia

členského štátu nemôže byť vyššia než 1,5 percenta nad priemerom troch krajín eurozóny s najnižšou infláciou.

Spomaľovanie tempa inflácie podporujú podľa analytičky **Valachyovej (2009)** najmä potraviny, ktoré nedražejú tak výrazne ako pred rokom. Ekonomovia sa zhodli, že aj v ďalších mesiacoch sa rast cien zvoľní. Je pravdepodobné, že už v najbližšom mesiaci sa inflácia dostane pod tri percentá. Dôvody zostávajú rovnaké - ceny poľnohospodárskych výrobkov stále klesajú, čo otvára priestor pre zlacnenie potravín. Ďalej dodala, že infláciu by mohol ovplyvniť tiež slabnúci dopyt pre znižovanie výkonu ekonomiky.

Inflácia na Slovensku sa v októbri 2008 po prvý raz v tomto roku spomalila. Ceny tovarov a služieb v súlade s odhadmi viacerých **analytikov (2009)** zvoľnili tempo rastu na 5,1 percenta zo septembrových 5,4 percenta. Infláciu opäť potiahli najmä náklady na bývanie a už sa v nej prejavilo tohtoročné zvýšenie spotrebnej dane z tabakových výrobkov. Podľa ekonómov sa rast cien v nasledujúcich mesiacoch bude ďalej spomaľovať.

2.4.1 Nezamestnanosť

Ako sa píše v **ekonomickom slovníku**, nezamestnanosť je stav, kedy sa nachádza časť pracovných síl mimo pracovný proces.

Za **nezamestnaného** je v ekonomickej teórii považovaná osoba schopná pracovať, ktorá si však nemôže nájsť platené zamestnanie.

Oficiálne (metodika Medzinárodná organizácia práce "ILO") sa za nezamestnaného považuje osoba, ktorá:

- je staršia ako 15 rokov,
- aktívne hľadá prácu,
- je pripravená k nástupu do práce do 14 dní.

Miera nezamestnanosti je podiel nezamestnaných ku všetkým osobám schopným pracovať (teda zamestnaným i nezamestnaným).

Niektoré skupiny nezamestnaných potrebujú zvýšenú pomoc, keďže je u nich preukázateľné zvýšené riziko psychického, zdravotného aj sociálneho ohrozenia. Sú to predovšetkým:

- mladiství
- absolventi škôl

- ženy po materskej dovolenke
- uchádzači o zamestnanie so zmenenou pracovnou schopnosťou
- uchádzači v preddôchodkovom veku
- dlhodobo evidovaní a problémoví uchádzači

Dĺžka trvania nezamestnanosti je veľmi dôležitou z hľadiska návratu nezamestnaného do pracovného procesu.

Faktory na vznik dlhodobej nezamestnanosti

- ✓ nedostatočná kvalifikácia, málo pracovných skúseností
- ✓ nedostatočná sebadôvera
- ✓ nezáujem a diskriminácia určitých kategórií zo strany zamestnávateľov, nedôstojné podmienky ponúkaných prác
- ✓ nízke finančné ohodnotenie ponúkaných prác či nezáujem o málo platené miesta zo strany uchádzačov o zamestnanie
- ✓ hodnotová orientácia uchádzačov o zamestnanie, ktorá nekorešponduje s podmienkami ponúkaných prác
- ✓ nezáujem o prácu - závislosť na podpore
- ✓ objektívne okolnosti (t.j. napr. stav ekonomiky, trhu práce v regióne, bydlisko, vysoké náklady na dochádzanie, neekonomičnosť...)

Zlepšiť situáciu dlhodobo nezamestnaných majú na Slovensku snahu aj niektoré obce, o čom svedčia rôzne projekty. Medzi také patria Domaňovce v okrese Levoča, ktoré v rámci schváleného projektu Nový život rozbehli aktivity na pomoc nezamestnaným. Projekt, ktorý podávala obec ako príjemca grantu Európskej únie, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny a Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR ešte prostredníctvom bývalého Národného úradu práce, rozbehla v decembri minulého roku. Bude trvať desať mesiacov. Cieľom jeho realizátorov bolo zníženie nezamestnanosti a podpora samozamestnania. Je v ňom zapojených 24 tunajších obyvateľov. V dedine evidujú v súčasnosti okolo 90 nezamestnaných. Pôvodne sa uvažovalo, že v uvedenom projekte bude aj mikroregión Miloj Spiš, kde sú obce okresu Spišská Nová Ves. Ide o 14 obcí od Spišskej Novej Vsi až po Spišské Vlchy vrátane nich, ale tento zámer neprešiel, pretože už ide o Košický kraj, uviedla starostka obce **Korbová (2004)**.

Podľa **Gálikovej (2004)** aj keď sú mnohí znechutení zo životnej úrovne a platov na Slovensku, do zahraničia neodchádza natrvalo za prácou významný počet ľudí s vyššou

kvalifikáciou. Najčastejším javom sú takzvaní „pendleri“ - teda tí, ktorí chodia do susedných krajín na týždňovky, alebo majú mesačné pracovné cykly. Ako hlavné dôvody odchodu za prácou uvádzajú nízke mzdy, rozdiely v životnej úrovni a vysokú nezamestnanosť u nás. Slováci odchádzajú za prácou a skúsenosťami už viac ako desaťročie. Natrvalo však zostáva iba nevelký počet ľudí s vyšším vzdelaním.

V minulom roku bolo nezamestnaných dokonca viac ako v roku 2003, a to až o 21-tisíc. Nezamestnanosť tak presiahla hranicu 18 percent. Podľa predsedu Štatistického úradu **Macha (2005)** je to spôsobené zvyšujúcim sa počtom ľudí v produktívnom veku. Na trh práce prichádzajú demograficky silnejšie ročníky. Počet aktívnych ľudí sa však zvýšil aj kvôli postupnému predlžovaniu odchodu do dôchodku na 62 rokov.

Európsky parlament vyzval staré členské štáty Európskej únie, aby otvorili svoje pracovné trhy občanom z nových členských krajín. Poslanci schválili právne nezáväznú správu, zdôrazňujúcu výhody voľného pohybu pracovníkov. Aj keď zamietli dodatky obhajujúce doterajšie obmedzenia, pripustili v ďalšom dodatku možnosť ich predĺženia za predpokladu ohrozenia daného pracovného trhu. Podľa doterajších výsledkov pracovníci z nových členských krajín nezaplavujú trhy starých členských štátov. **Kamenický (2006)** tvrdí, že problémom pre staré členské krajiny môže byť, že zamestnanci z nových štátov EÚ sú ochotní pracovať v horších pracovných podmienkach a za menej peňazí ako domáci zamestnanci. Navyše sú ochotní pracovať aj cez víkend. Nové členské štáty, teda aj Slovensko, sa onedlho dostanú do opačnej situácie, keď do únie vstúpia Rumunsko a Bulharsko. V ich prípade tiež bude možné zo strany terajších 25 štátov EÚ prijať prechodné opatrenia.

Evidovanému nezamestnanému, ktorý si otvorí živnosť, štát dá vyšší príspevok na rozbeh. Výška niektorých príspevkov, ktoré poskytuje v rámci aktívnych opatrení na trhu práce, je totiž závislá od výšky minimálnej mzdy, a tá sa k 1. októbru zvýšila. Napríklad v okrese Prešov „znevýhodnený“ nezamestnaný môže dostať 88 785 a tí ostatní po 64 122 korún. **Estočková (2006)** z Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v Prešove povedala, že mesačne o príspevok požiada a začne podnikať priemerne 40 - 45 ľudí, od novembra očakávame približne 50 žiadateľov.

Vzdelávanie označil európsky komisár pre zamestnanosť, sociálne záležitosti a rovnosť príležitostí **Špidla (2008)** za jednu z možností riešenia problému dlhodobo nezamestnaných na Slovensku. Práve vzdelávanie zacielené na potreby trhu práce umožňuje ľuďom zamestnať sa na voľných pozíciách. Krajiny únie využívajú vzdelávanie v rámci aktívnych opatrení v boji s nezamestnanosťou najčastejšie.

Ďalším znepokojujúcim faktom je, že nezamestnanosť vykazovaná EUROSTATOM na Slovensku neklesá, skôr stagnuje a stagnuje aj počet dlhodobo nezamestnaných. „Sú to jasné signály, že na slovenskom trhu práce je potrebné viac sa venovať aktívnej politike trhu práce a pracovať s nezamestnanými individuálne," uviedol **Páleník (2008)** z Inštitútu zamestnanosti. Ďalej podľa Páleníka viaceré príklady zo zahraničia ukazujú, že s dlhodobou nezamestnanosťou sa dá bojovať len individuálnym prístupom s dôrazom na výkon. Na Slovensku pritom napríklad nie je úplne bežné, aby sa o nezamestnaných starali lokálne mimovládne organizácie. Väčšina agendy s nezamestnanými je stále na pracovníkoch úradu práce, ktorí zostávajú uchádzačom o zamestnanie individuálny akčný plán a sú zároveň zodpovední za jeho plnenie. Takisto chýba úradom často softvérové vybavenie, ktoré by umožňovalo efektívnejšiu prácu s nezamestnanými. Mnoho nezamestnaných tiež nemá záujem pracovať a napriek stálemu miernemu poklesu počtu poberateľov sociálnych dávok platí, že mnohým občanom sa neoplatí ísť pracovať, pretože poberanie dávok je pre nich ekonomicky výhodnejšie ako sa zamestnať. Z pohľadu Inštitútu zamestnanosti je preto potrebné vo viacerých oblastiach trhu práce ako aj sociálneho systému pristupovať k danej problematike komplexnejšie. Nástroje aktívnej politiky trhu práce by preto mali byť využívané efektívne, pričom ich cieľom by malo byť znižovanie najmä dlhodobej nezamestnanosti. Motivovať dlhodobo nezamestnaných, aby si hľadali prácu, by mal tiež systém sociálnych dávok.

Miera evidovanej nezamestnanosti sa v decembri podľa ústredia práce zvýšila na 8,4 percenta, čo predstavuje 219-tisíc disponibilných uchádzačov o robotu, uvádza **Lehuta (2008)** v týždenníku Trend. Časť nárastu nezamestnanosti je spôsobená sezónnymi vplyvmi, keďže v zime je, tradične, menej pomocných pracovných príležitostí v poľnohospodárstve či v stavebníctve. Veľkú časť nárastu počtu ľudí bez roboty má však na starosti šíriaca sa kríza, ktorá skresala objednávky hlavne priemyselným výrobcom. Tí sú teraz nútení obmedzovať výrobu. Od začiatku októbra to bola už stovka hromadných prepúšťaní so stratou vyše

desaťtisíc pracovných miest. Ohrozených je podľa ústredia práce ďalších takmer šesťtisíc. Podľa rezortu hospodárstva dokonca takmer 15-tisíc.

Na prvý pohľad by sa mohlo zdať, že Veľká Británia - krajina, v ktorej pracujú státisíce "gastarbeiterov" z východnej a strednej Európy, nemôže mať veľké problémy s nezamestnanosťou. **Lancasterová (2008)** však tento názor vyvracia. Tvrdí, že v severovýchodnej časti Anglicka je dosť nezamestnanosti súvisiacej s vyšším vekom ľudí. Sú tam tiež oblasti, kde boli bane, ale už sú dnes zatvorené a ich bývalí zamestnanci sa nemajú kde uplatniť. Máme tiež malé dedinky, ktoré sú ďaleko od mesta a doprava je problematická.

Vraj niet koho zamestnať, na trhu údajne nie sú ľudia. Tvrdia to firmy, personálne agentúry a pridali by sa aj zamestnankyne úradov práce, keby to nepotvrdzovalo neopodstatnenosť ich teplých „flekov“. Číslo sumarizujúce nové pracovné miesta, ktoré nie je kým obsadiť, nie sú nízke. Ale nízky nie je ani počet nezamestnaných. Kto nepozná pár ľudí v okolí, ktorí sú bez práce? Keby z úradov práce zmizli dlhodobo nezamestnaní, miera nezamestnanosti by dosiahla optimálnu úroveň. Práve tí, ktorí nerobili dlhšie ako dva roky, sú problém, lebo štát, a teda všetkých ktorí robia, stoja peniaze. A nie málo. Týmto premiér **Fico (2008)** ohlásil „veľmi vážny návrat k sociálnemu štátu“. Problém s „budovaním“ sociálneho štátu na Slovensku nie je v tom, že by neexistovali pozitívne príklady, ktoré je možné kopírovať. Problém je, že všetky progresívne prvky - flexibilita trhu práce, podpora všemožných foriem zamestnávania a pracovných úväzkov, perfektne fungujúce sociálne služby, napríklad servis pre matky, ktoré sa snažia vrátiť do roboty - sú ďaleko nad intelektuálnym horizontom premiéra a väčšiny jeho ministrov.

Morici (2008) si myslí, že je to oveľa horšie ako sa čakalo. Od januára rastie nezamestnanosť. Počet ľudí bez práce je najvyšší od roku 1993. Rozsiahle prepúšťanie sa prehnilo naprieč najväčšími priemyselnými podnikmi v krajine a predpokladá sa, že to najhoršie ešte len príde. O prácu môže podľa amerických expertov prísť až milión ľudí. A pokiaľ padnú americké automobilky, vyšplhá sa číslo na tri milióny ľudí. Mnohí ekonómovia sa domnievajú, že terajší pokles najväčšej ekonomiky sveta bude trvať do polovice budúceho roka a súčasná recesia bude najhlbšia od roku 1981.

Nelichotivá situácia na slovenskom pracovnom trhu sa podľa tvrdenia **Mušáka (2009)** naďalej zhoršuje. Firmy ohlasujú čoraz viac hromadných prepúšťaní, čoraz viac ľudí

prichádza o svoju prácu a nezamestnanosť tak stúpa z mesiaca na mesiac. Podľa neho sa situácia na pracovnom trhu upokojí až v druhej polovici budúceho roka.

Ako tvrdí **Sihelský (2009)**, nízky dopyt eurozóny po našich výrobkoch spôsobuje firmám pôsobiacim na Slovensku problémy. Preto od začiatku októbra minulého roka do 8. marca 2009 nahlásili až 199 hromadných prepúšťaní. O svoju prácu by tak malo prísť takmer 22-tisíc ľudí, z čoho už okolo päťtisíc o svoje živobytie prišlo.

Vývoj nezamestnanosti ovplyvnia hromadné prepúšťania, keď napríklad samotné ústredie práce spolu so svojimi pobočkami úradov práce chystá uvoľnenie asi 1460 pracovníkov. Námetník generálneho riaditeľa ústredia práce **Gramata (2009)** predpokladá, že z tohto počtu sa do evidencie úradov práce zaradí 150 až 200 zamestnancov, ostatní by si mali nájsť nové zamestnanie, prípadne odísť do penzie.

2.4.4 Výdavky domácností

Ceny potravín na Slovensku nevyletia hore hneď na druhý deň po vstupe do Európskej únie. Vyrovnanie cenových rozdielov sa rozloží na viac rokov. Závisí to aj od toho, ako na zmenené podmienky pripraví spracovateľský priemysel a obchodná sieť. Tvrdí to **Božík (2003)** z Výskumného ústavu ekonomiky poľnohospodárstva a potravinárstva. Ani po niekoľkých rokoch však ceny niektorých druhov potravín nedosiahnu podľa neho priemernú úroveň únie. Príkladom je Portugalsko, Španielsko a Grécko. V týchto štátoch sa cenová hladina stále pohybuje výrazne pod priemerom v Európskej únii. Je to zhruba medzi 65 - 85 percentami z priemeru v únii. Dôvodom je, že sú chudobnejšie ako, napríklad, Nemecko, Francúzsko či Veľká Británia. Kúpyschopnosť obyvateľstva týchto chudobnejších krajín je teda nižšia. Ďalšou príčinou, prečo ceny aj u nás pravdepodobne nepôjdu až na európsky priemer, je konkurenčný boj a snaha udržať si domáci potravinársky a spracovateľský priemysel. Pre spotrebiteľov bude mať podľa Božíka rozhodujúci význam rast cien potravín. Výdavky na potraviny tvoria v štruktúre celkových výdavkov domácností podstatnú zložku. V minulom roku to bolo okolo 30 percent. Podľa prepočtov ústavu by spotrebiteľské ceny mali stúpať v priemere šesť percent ročne do vstupu. Po začlenení sa do EÚ by sa tento rast mal zrýchliť asi o dve percentá. Podiel výdavkov domácností na potravinách by však mal klesať.

Kým ešte pred dvoma rokmi minuli Slováci najväčšiu časť svojho príjmu na potraviny, takmer 25%, teraz najväčší podiel výdavkom pripadá na náklady na bývanie vrátane energií. Tie v súčasnosti pohltia takmer tretinu platu, v roku 2004 to bola takmer pätina. Klesá aj podiel peňazí, za ktoré si ľudia kupujú alkohol a cigarety. To, že Slováci míňajú menšiu časť platu na jedlo, je podľa ekonómov pozitívnym javom. Čím sú výdavky obyvateľov na základné potreby nižšie v porovnaní s ich príjmom, tým je ich životná úroveň vyššia, hovorí analytik **Šmál (2006)**. Za ušetrené peniaze si môže potom človek kúpiť to, čo by si inak nemohol dovoliť.

Ďalej na to reaguje **Macho (2006)** tým, že zmena štruktúry spotreby závisí aj od výšky cien. Slováci museli svoje ušetrené peniaze vynaložiť najmä na drahšie bývanie. Kvôli dereguláciám a odstráneniu krížových dotácií v cenách energií sa ich podiel na celkovej spotrebe zvýšil. Slováci tak nemiňali v pomere k príjmom viac na dovolenky, zábavu, vzdelanie či zdravotnú starostlivosť. To sa však v blízkom čase zrejme zmení. Tým, že sa budú ľudia viac podieľať na financovaní a vzdelaní, bude sa podiel výdavkoch do týchto oblastí zvyšovať, myslí si Macho.

Podľa článku „Americké domácnosti si viac strážia výdavky“ v Hospodárskych novinách, viacerí **ekonómia (2009)** tvrdia, že výdavky domácností značne ovplyvňuje štátna politika. Výdavky slovenských domácností boli v minulosti deformované, t.j. výdavky boli vybavované štátom, takže domácnosť nepotrebovala až toľko zdrojov peňazí v hotovosti na spotrebu. Spotreba bola orientovaná prevažne na výživu a ošatenie. Ďalej uvádzajú, že transformačný proces sa prejavil predovšetkým poklesom reálnych príjmov v dôsledku liberalizácie cien, ale aj reštrukturalizácie národného hospodárstva, otvorením sa svetu, čo sprevádzalo nástup takého fenoménu ako je nezamestnanosť.

Sten (2007) vyhlásil, že spotrebitelia v západnej Európe vydávajú na potraviny v súčasnosti okolo deväť percent z celkových spotrebných výdavkov. Na Slovensku sú tieto výdavky viac ako dvojnásobné. Po zavedení pestovania energetických plodín však môžu potraviny zdražieť, čo by prinieslo rast výdavkov za potraviny z 9 na 11 až 12 percent.

Nákupné návyky sa na Slovensku pomerne rýchlo menia. A s nimi sa mení aj podiel jednotlivých typov výdavkov, ktoré každodenne robíme. Podľa **Hagaru (2008)** jedným z najviditeľnejších trendov (popri stúpajúcom podiele výdavkov na bývanie) je klesajúca váha

našich výdavkov na potraviny za posledné roky. Tvrdí, že klesajúci trend váhy potravín v spotrebnom koši je badateľný, pretože kým zhruba do roku 2000 dávali Slováci štvrtinu svojich spotrebných výdavkov na potraviny, v súčasnosti je to okolo 15 %.

Kotian (2008) na to reaguje a vysvetľuje, že je to prirodzený dôsledok našej rastúcej kúpnej sily - z roka na rok si môžeme dovoliť nakupovať čoraz viac, ale keďže naše žalúdky sa nezväčšujú tempom, akým rastie naša kúpyschopnosť, míňame za potraviny relatívne menej. Klesajúci podiel výdavkov na jedlo však neznamená, že zaň dávame menej aj v absolútnych číslach - len to, že výdavky na jedlo rastú pomalšie ako iné naše výdavky.

Podľa **Bírešovej (2007)** sa Slovensko približuje Rakúsku. Aspoň, čo sa týka cien základných potravín. Napríklad chlieb stojí rovnako ako u alpských susedov. Rakúšanom sú však na míle vzdialené priemerné platy Slovákov. Kým obyvateľ Slovenska si za svoj plat kúpi 570 chlebov, jeho po nemecky hovoriaci susedia si ich môžu dovoliť päťkrát viac. Priemerný mesačný plat na Slovensku bol v minulom roku 18 761 korún. V porovnaní s rakúskym je vyše štyrikrát menší. Rakúšan totiž vlani zarobil v priemere po prepočte takmer 91-tisíc korún. Príjmy sa teda ani zďaleka nerovnajú, ale ceny potravín sa postupne približujú.

Drahovský (2007) si myslí, že trend dorovnávaní cien bude pokračovať. Ak však ceny presiahnu určitú hranicu, doplatia na to obchody nižším obratom. Môžeme však vidieť aj pozitíva, pretože dorovňávajúce sa ceny a nevýhodnosť nakupovať na Slovensku môžu prinútiť obchodníkov následne znížiť cenu. Pri dorovnaných a teda vyšších cenách potravín sa podľa neho roztvoria nožnice. Na jednej strane pritom bude stúpajúci počet rodín, ktoré kupujú lacnejšie a teda aj nekvalitnejšie potraviny a na druhej strane sa ocitnú rodiny, ktoré preferujú kvalitu, za ktorú budú platiť viac.

Podľa viacerých **ekonómov (2008)** si americké domácnosti viac strážia výdavky. Výdavky amerických domácností rástli vo februári tohto roka najpomalšie za posledných 17 mesiacov. Podľa správy, ktorú v piatok zverejnilo americké ministerstvo obchodu, sa spotrebiteľské výdavky zvýšili v minulom mesiaci medzimesačne len o 0,1 percenta, čo bolo najmenej od septembra 2006. Po očistení od efektu inflácie ukazovateľ stagnoval, a to už tretí mesiac za sebou. Podľa ekonómov sa do spotrebiteľských výdavkov premietlo viacero faktorov, najmä však problémy na realitnom trhu, prepúšťanie, vysoké ceny energií, ako aj dôsledky úverovej krízy. Výdavky amerických domácností sú ostro sledované, keďže tvoria až dve tretiny

ekonomickej aktivity USA. Podľa ekonómov najnovšie výsledky poukazujú na možnosť, že americká ekonomika spadla do recesie.

Predseda Coop Jednota **Csollár (2009)** tvrdí, že aj keď v nákupe prepychových vecí sa chceme obmedzovať, pri nákupe potravín zatiaľ nešetríme. Podľa neho sú zatiaľ ľudia naprogramovaní na hospodársky rast a negatívne signály v ekonomike neberú vážne. V januári nakupovali dokonca viac ako v minulom roku. Myslí si, že tradične najviac sporiví sú spotrebitelia na východe Slovenska a tam, kde dochádza k zvyšovaniu nezamestnanosti. Síce sa domnieva, že dôsledok krízy sa môže prejaviť v zmene nákupných a spotrebných zvyklostí, ale predpokladá, že zákazníci budú viac nakupovať v mieste svojho bydliska a preorientujú sa na lacnejšie druhy tovarov na úkor kvality.

Z prepočtov analytika **Đurana (2008)** vychádza, že podiel výdavkov na bývanie, vodu a energie na celkových výdavkoch za posledné štyri roky klesá. Vychádzal pritom z oficiálnych údajov Štatistického úradu. Za poklesom je však najmä to, že ceny plynu v tomto roku po dohode vlády s SPP nerástli. Výnimku tvoria domácnosti dôchodcov, u ktorých došlo k nárastu výdavkov o 1,1 percenta. Výdavky na energie za posledné štyri roky priemernému jednotlivcovi klesli z 18 na 12 percent. Podľa neho zvýšenie cien plynu alebo elektriny povedzme o 20 percent by priemerného obyvateľa domácnosti nezruinovalo. Znamenalo by to podľa neho napríklad vyfajčiť o tri škatuľky cigariet a vypiť o tri pívá mesačne menej. Na druhej strane uznáva, že rast výdavkov na energie o 20 percent môže spôsobovať problémy dôchodcom či osamelým matkám s deťmi, čo majú príjmy rozrátané do poslednej koruny. Ich problémom sú podľa Đurana nízke príjmy. Vláda by ich však nemala riešiť celoplošným zmrazovaním cien, ale adresným poskytovaním príspevkov.

3 CIEĽ A MATERIÁL PRÁCE

V súčasnosti rastie záujem o výkonnosť ekonomiky našej krajiny a jej pozíciu medzi ostatnými krajinami EÚ. Ekonomickou situáciou je možné tiež vyjadriť aj životnú úroveň obyvateľstva danej krajiny, ktorá je predovšetkým určená stupňom hospodárskeho rozvoja krajiny.

Úroveň rozvoja krajiny sledujeme prostredníctvom makroekonomických ukazovateľov akými sú napríklad HDP na obyvateľa, inflácia a nezamestnanosť. Ďalšími ukazovateľmi, ktoré hovoria nielen o ekonomickej sile krajiny a životnej úrovni jej obyvateľov sú celkové výdavky domácností, štruktúra výdavkov domácností a iné.

Cieľom diplomovej práce je analyzovať životnú úroveň vybraných európskych krajín. Vychádzajúc z hlavného cieľa diplomovej práce boli stanovené nasledovné čiastkové ciele práce:

1. analýza a komparácia vybraných ekonomických ukazovateľov životnej úrovne európskych krajín
2. hodnotenie životnej úrovne európskych domácností z hľadiska úrovne ich výdavkov ako aj ich štruktúry
3. skúmanie postavenia Slovenska v skupine analyzovaných krajín Európy z hľadiska vybraných ukazovateľov životnej úrovne

Zdrojom údajov, ktoré boli použité v analýzach bola databáza štatistického úradu Európskej únie EUROSTAT.

Analýzy v práci boli realizované na základe nasledovných ukazovateľov životnej úrovne: HDP na obyvateľa, miera inflácie, miera nezamestnanosti, celkové výdavky domácností a štruktúra výdavkov domácností.

Ukazovatele boli vyjadrené v nasledovných merných jednotkách:

- HDP na obyvateľa v bežných cenách
- Miera inflácie a miera nezamestnanosti v %

- Celkové výdavky domácností v EUR
- Štruktúra výdavkov domácností v %

Výberový súbor bol tvorený krajinami Európskej únie, teda ide o nasledovné krajiny: Belgicko, Bulharsko, Cyprus, Česká republika, Dánsko, Estónsko, Fínsko, Francúzsko, Grécko, Holandsko, Írsko, Litva, Lotyšsko, Luxembursko, Maďarsko, Malta, Nemecko, Poľsko, Portugalsko, Rakúsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Švédsko, Taliansko a Veľká Británia.

Ekonomické ukazovatele sme hodnotili za rok 2005 a 2006, ukazovatele domácností len za rok 2005, pretože to bol posledný dostupný rok pre získanie týchto údajov. Analýzy a grafické výstupy boli realizované v tabuľkovom procesore MS Excel .

4 METODIKA

Pri analýze jednotlivých častí vlastnej práce boli použité základné metódy štatistickej analýzy. Pri analýze a komparácii boli použité nasledovné postupy:

1. indexná analýza bola použitá na hodnotenie zmien vo vývoji ukazovateľov
2. grafická analýza - vychádzajúc zo stĺpcových grafov
3. boli komparované jednotlivé krajiny - metóda poradia

4.1 Indexná analýza

V tejto analýze sa zaoberáme predovšetkým indexmi. Sú pomerné čísla, ktoré predstavujú relatívne porovnanie ukazovateľov:

- *v čase*
- *priestore*
- *alebo podľa vecných rozdielov*

V užšom ponímaní vyjadrujú indexy zmenu v čase.

Základné veličiny, z ktorých sú indexy konštruované:

- **Extenzity** - sú veličiny priamo zistené nameraním (napr. HDP, produkcia, ...)

Označujeme ich $q(0)$, $q(1)$

(0) - obdobie minulé (bázické)

(1) - obdobie bežné (aktuálne)

Extenzity môžeme ďalej členiť na :

- **druhovo rovnorodé** - možno ich agregovať sčítaním

- **druhovo rôznorodé** - nemožno ich agregovať sčítaním, len spriemerňovaním

- **Intenzity** - sú veličiny prepočítané, ktoré vznikli ako podiel dvoch extenzít (napr. úroda, HDP na obyvateľa, ceny, priemerná mzda)

Označujeme ich $p(0)$, $p(1)$

Výpočet:

> extenzita: $i1/0 = q1 / q0$

> intenzita: $i1/0 = p1 / p0$

5 ANALÝZA ŽIVOTNEJ ÚROVNE

5.1 Komparácia ekonomických ukazovateľov v krajinách EÚ

Skúmaním vybraných ekonomických ukazovateľov sme chceli poskytnúť čo najobjektívnejší pohľad na životnú úroveň obyvateľstva. Mnohí by chceli nájsť odpoveď na často parafrázovanú otázku: máme sa dnes lepšie? Vzhľadom na široký rozsah problematiky a často odlišné pohľady, ktoré môžeme k tejto otázke zaujať, nie je možné vysloviť jednoslovnú odpoveď.

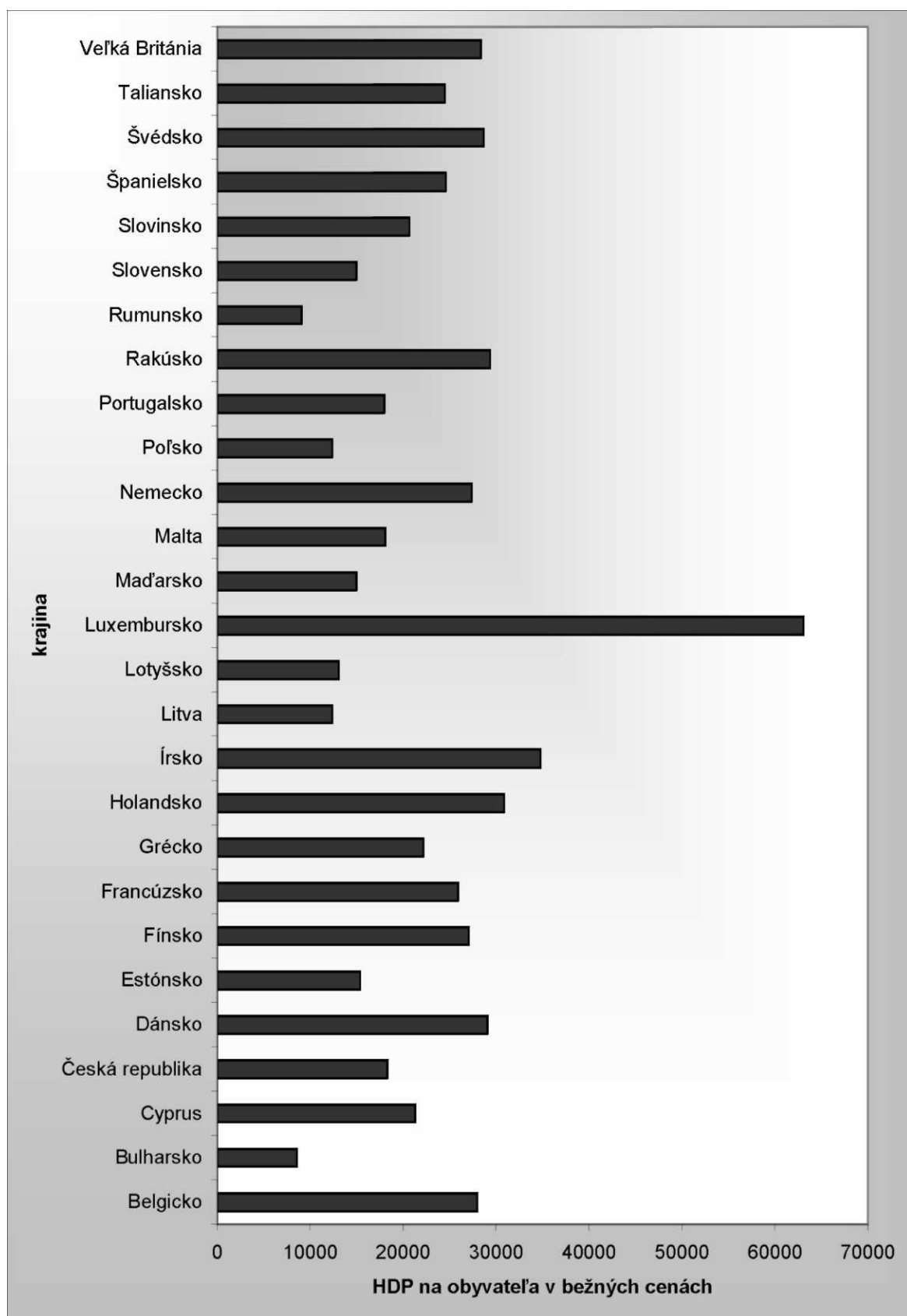
V tejto časti práce sme sa zamerali na porovnanie konkrétnych ekonomických ukazovateľov ako je HDP na obyvateľa v bežných cenách, ďalej miera inflácie a miera nezamestnanosti v rokoch 2005 a 2006.

5.1.1 Hrubý domáci produkt

Najčastejšie používaný indikátor porovnávania životnej úrovne medzi krajinami je hrubý domáci produkt (HDP) na obyvateľa. HDP vyjadruje hodnotu výrobkov a služieb, ktoré na území krajiny vyprodukovali všetky ekonomické subjekty za jeden rok. Údaje o veľkosti HDP sú najdostupnejšie z väčšiny dát, preto sú základným determinantom životnej úrovne v dlhodobom ako aj krátkodobom horizonte.

Hrubý domáci produkt na obyvateľa resp. na hlavu sa využíva hlavne pri medzinárodnom porovnaní výkonnosti ekonomík jednotlivých krajín. Výpočet je uskutočnený ako pomer nominálneho HDP a počtu obyvateľstva danej zeme.

Graf 1: HDP na obyvateľa v krajinách EÚ v roku 2006 (v bežných cenách)

Z grafu č. 1 vyplýva, že v sledovanom období zo všetkých európskych krajín najvyššie hodnoty HDP na obyvateľa zaznamenalo Luxembursko (63 100). Za ním nasledovalo Írsko (34 800) a ako tretie bolo Holandsko (30 900). Ak to zoberieme z opačného konca, tak najnižšie HDP na obyvateľa malo Rumunsko (9 100) a Bulharsko (8 600). Medzi krajiny

s nízkym HDP patrí aj Lotyšsko (13 100), Litva (12 400) a Poľsko (12 400). Medzi krajiny s nízkym HDP môžeme zaradiť aj naše Slovensko (15 000), ktoré má rovnakú hodnotu HDP ako Maďarsko.

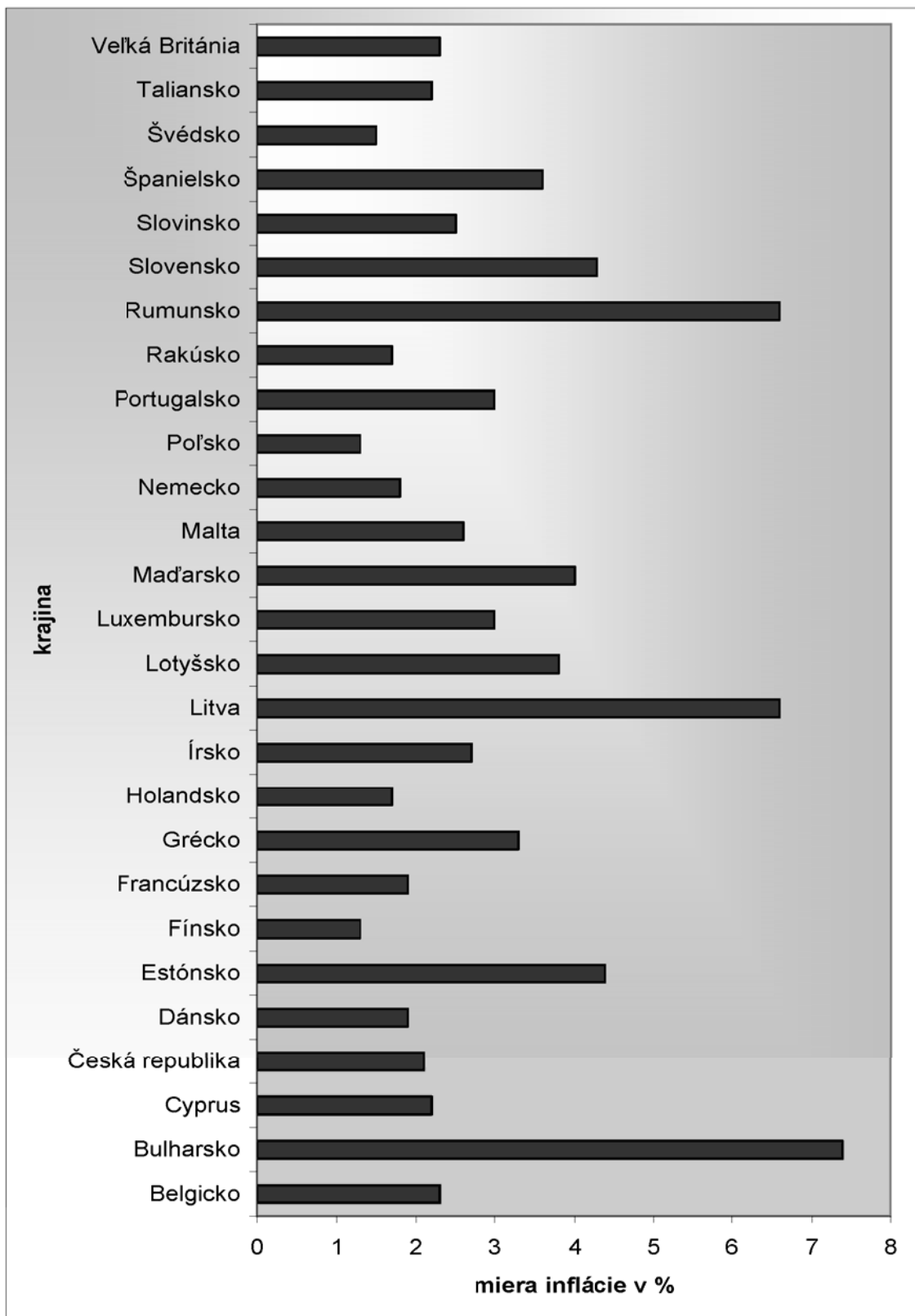
Keď porovnáme rok 2005 a 2006 najväčší nárast HDP zaznamenalo Rumunsko a to až 15,19%, ďalej Litva (13,76%) a Estónsko (12,41%). Slovensko s nárastom HDP o 11,11% oproti roku 2005 tiež môžeme priradiť k týmto krajinám. Naopak najmenší nárast HDP sme sledovali u krajín ako Malta (2,84%), Veľká Británia (3,65%) a Taliansko (3,81%).

5.1.2 Inflácia

O stave ekonomiky a zároveň aj životnej úrovne hovorí aj ďalší ukazovateľ, ktorým je inflácia. Mieru inflácie považujeme za jeden z významných parametrov pre posudzovanie sociálnej situácie. Infláciu môžeme teda charakterizovať ako makroekonomickú veličinu, ktorá skúma znehodnocovanie peňazí v čase.

Prejav inflácie je dlhodobý rast cenovej hladiny, resp. pri nezmenenej veľkosti nominálnych dôchodkov inflácia spôsobuje ich reálny pokles, čo má za následok pokles kúpyschopnosti obyvateľstva a na ekonomiku má nepriaznivý vplyv.

Graf 2: Miera inflácie v krajinách EÚ v roku 2006 (%)

Z grafu č. 2 je viditeľné, že krajinami s najvyššou mierou inflácie v sledovanom období boli Rumunsko (9,1%), Litva (6,9%) a Bulharsko (6,0%). Môžeme pri nich spomenúť ešte Estónsko (4,1%) a Luxembursko (3,8%). Zjavne najnižšie hodnoty inflácie malo Fínsko (0,8%) a Švédsko (0,8%). Za nimi nasledovalo Holandsko (1,5%), Česká republika (1,6%) a Dánsko (1,7%). Slovensko svojou hodnotou inflácie 4,3% predstavovalo takmer dvojnásobok priemeru EÚ.

Pri porovnaní rokov 2005 a 2006 prídeme k záveru, že krajinami, kde bol najväčší nárast inflácie sú Slovensko (1,5%), Bulharsko (1,4%) a Portugalsko (0,9%). Rumunsko a Poľsko sú krajiny, kde bol v roku 2006 oproti roku 2005 najväčší pokles inflácie a to až o 2,5% a 0,9%.

Rok 2006 bol pre Slovensko sprevádzaný nepriaznivejším vývojom inflácie ako to bolo v roku 2005 z toho dôvodu, že infláciu tlačili nahor najmä zvyšujúce sa ceny energií a nerastných surovín, potravín, rastúce spotrebné dane, ako aj rýchly rast ekonomiky, rast miezd, úverov a konečná spotreba domácností, ktoré vytvárajú podmienky pre ľahší a rýchlejší prenos sekundárnych nákladových efektov do inflácie.

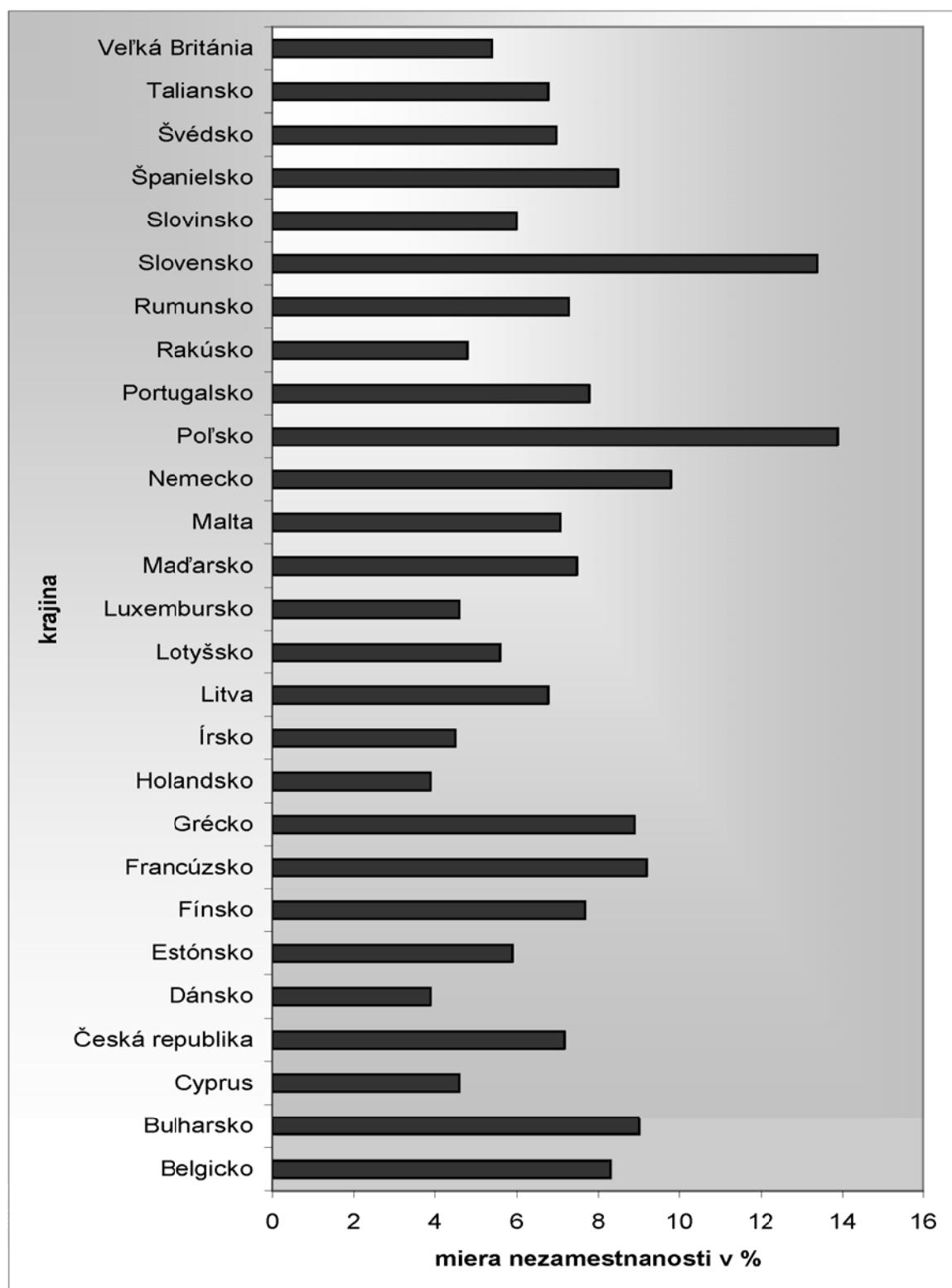
5.1.3 Nezamestnanosť

Jedným z ukazovateľov životnej úrovne je aj nezamestnanosť. Nezamestnanosť predstavuje jeden z najzávažnejších problémov, ktorý zasahuje do takmer všetkých stránok života nielen nezamestnaného jednotlivca, ale aj jeho blízkych a v konečnom dôsledku sa týka aj spoločnosti ako celku.

Nezamestnanosť sa dá pokladať za najväčší makroekonomický problém všetkých krajín. Keď spomenieme súčasnú finančnú a hospodársku krízu, nezamestnanosť znamená pre všetky krajiny hrozbu, ktorú musia riešiť spoločne, pretože vývoj na slovenskom trhu práce je úzko spätý s tým, čo sa deje na pracovných trhoch ťažiskových ekonomík Európskej únie.

Zvyšovanie kvality pracovných miest a produktivity je dôležitým prostriedkom na dosiahnutie strategického cieľa premeniť EÚ na najkonkurencieschopnejší a najdynamickejší hospodársky priestor schopný dosahovať trvalý ekonomický rast väčším počtom kvalitných pracovných miest a sociálnou solidaritou

Graf 2: Miera nezamestnanosti v krajinách EÚ v roku 2006 (%)

Najväčšiu mieru nezamestnanosti malo v sledovanom období Poľsko a to až 17,8%. Za ním hneď nasledovalo Slovensko s hodnotou 16,3% a krajinou s treťou najvyššou nezamestnanosťou bolo Bulharsko, kde miera nezamestnanosti dosahovala hodnotu 10,1%. Najmenší počet nezamestnaných malo Írsko (4,4%), Luxembursko (4,6%) a Holandsko (4,7%). Priemerná miera nezamestnanosti v EÚ dosahovala hodnotu 8,2%.

Skoro všetky sledované krajiny zaznamenali v roku 2006 oproti roku 2005 znížený rast miery nezamestnanosti (príloha č. 5.). Najvýraznejšie zníženie miery nezamestnanosti sme pozorovali u Slovenska až o 2,9%, ďalej to bolo Lotyšsko o 2,7% a ako tretie Estónsko o celé 2%.

Aj napriek tomu, že Slovenská republika patrila v sledovanom období v rámci EÚ ku krajinám s najväčšou mierou nezamestnanosti, mnohé slovenské podniky dlhodobo zápasili s nedostatkom ľudí na obsadenie voľných pracovných miest. Keďže ich nedokázali obsadiť slovenskými občanmi, začali organizovať náborové akcie a následné školenie pracovníkov zahraničia. Hoci tzv. „dovoz“ pracovnej sily si vyžadoval zvýšené náklady, pre naše podniky znamenal často jediné riešenie ako zachovať výrobu. V opačnom prípade by mohli „zavrieť brány“ podnikov, pretože by jednoducho v nich nemal kto pracovať.

5.1.4 Súhrnné porovnanie krajín EÚ z hľadiska ekonomických ukazovateľov

V tejto časti práce bolo našou snahou hodnotiť krajiny EÚ na základe poradia vybraných troch ekonomických ukazovateľov. Vychádzajúc z poradia sme vytvorili agregovanú premennú, ktorá vyjadruje priemerné poradia krajín zoradených podľa nasledovných ukazovateľov:

- HDP na obyvateľa
- Miera inflácie
- Miera nezamestnanosti

Krajiny sme porovnali najskôr z hľadiska každého jedného ekonomického ukazovateľa zvlášť a vytvorili sme pri nich poradia krajín. Pri HDP na obyvateľa sme priradili hodnotu 1 krajine, ktorá dosahovala najvyššiu hodnotu HDP, pri inflácii to bola zasa krajina s najnižšou mierou inflácie a pri nezamestnanosti sme postupovali rovnako ako pri inflácii, t.j. krajine s najnižšou hodnotou sme priradili poradie 1. Prostredníctvom agregovanej premennej sme vytvorili priemery z týchto poradií sledovaných ukazovateľov. Následne sme ich zoradili od ekonomicky najsilnejšej po ekonomicky najslabšiu, pričom hodnota 1 je priradená krajine,

ktorá sa z hľadiska sledovaných ukazovateľov javila ako ekonomicky najsilnejšia a teda danú krajinu môžeme považovať za krajinu s vysokou životnou úrovňou.

Tab. 1: Poradia krajín EÚ na základe porovnania HDP na obyvateľa, inflácie, nezamestnanosti a agregovanej premennej za rok 2006

KRAJINA	HDP	Inflácia	Nezamestnanosť	AP
Belgicko	8	8	17	10
Bulharsko	25	20	20	23
Cyprus	15	7	3	7
Česká republika	17	6	12	11
Dánsko	5	5	1	2
Estónsko	20	18	7	16
Fínsko	10	1	15	8
Francúzsko	11	5	21	12
Grécko	14	13	19	17
Holandsko	3	3	1	1
Írsko	2	11	2	3
Litva	23	19	9	20
Lotyšsko	22	15	6	14
Luxembursko	1	12	3	4
Maďarsko	21	16	14	20
Malta	18	10	11	13
Nemecko	9	4	22	11
Poľsko	23	1	24	19
Portugalsko	19	12	16	18
Rakúsko	4	3	4	2
Rumunsko	24	19	13	21
Slovensko	21	17	23	22
Slovinsko	16	9	8	10
Španielsko	12	14	18	15
Švédsko	6	2	10	5
Taliansko	13	7	9	9
Veľká Británia	7	8	5	6

Zdroj: vlastné prepočty, AP - agregovaná premenná

Z tabuľky nám vyplýva, že ekonomicky najsilnejšou krajinou a teda aj krajinou s najvyššou životnou úrovňou z hľadiska sledovaných ukazovateľov v roku 2006 bolo Holandsko. Vyplýva to z hodnôt jeho ekonomických veličín. Dosahovalo najnižšiu mieru nezamestnanosti, malo tretiu najnižšiu mieru inflácie a pri HDP na obyvateľa sa umiestnilo taktiež na treťom mieste. Na druhom mieste je Dánsko a Rakúsko. Pri porovnaní hodnôt HDP na obyvateľa sa Dánsko umiestnilo na piatom mieste, v nezamestnanosti je na prvom mieste ako Holandsko. S hodnotami inflácie sa nachádza na piatom mieste. Rakúsko sa s hodnotami HDP a nezamestnanosti nachádza na štvrtom mieste. Čo sa týka inflácie, zaberá tretie miesto. V poradí tretie je Írsko, u ktorého najslabším zo sledovaných ukazovateľov je miera inflácie. Na posledných miestach sa nachádza Rumunsko, Slovensko a Bulharsko. Dá sa povedať, že pri porovnaní všetkých troch ekonomických ukazovateľov sa nachádzajú na posledných miestach.

Tab. 2: Poradia krajín EÚ na základe porovnania HDP na obyvateľa, inflácie, nezamestnanosti a agregovanej premennej za rok 2005

KRAJINA	HDP	Inflácia	Nezamestnanosť	AP
Belgicko	8	9	14	9
Bulharsko	27	16	18	21
Cyprus	15	6	6	7
Česká republika	19	3	11	11
Dánsko	5	4	4	3
Estónsko	21	15	11	17
Fínsko	10	1	13	6
Francúzsko	11	5	16	10
Grécko	14	13	17	15
Holandsko	3	2	3	1
Írsko	2	8	1	2
Litva	25	17	15	20
Lotyšsko	23	10	12	16
Luxembursko	1	14	2	5
Maďarsko	20	13	8	14
Malta	17	9	8	12
Nemecko	9	5	19	11
Poľsko	24	8	21	19
Portugalsko	18	7	10	13
Rakúsko	4	7	5	4
Rumunsko	26	18	8	18
Slovensko	22	11	20	19
Slovinsko	16	9	7	10
Španielsko	13	12	16	14
Švédsko	7	1	9	5
Taliansko	12	8	10	8
Veľká Británia	6	7	4	5

Zdroj: vlastné prepočty, AP - agregovaná premenná

Z tabuľky za rok 2005 nám vyplýva, že ekonomicky najsilnejšou krajinou a teda aj krajinou s najvyššou životnou úrovňou bolo podobne ako v roku 2006 Holandsko. Vyplýva to z hodnôt jeho ekonomických veličín. Dosahovalo druhú najnižšiu mieru inflácie, malo tretiu najnižšiu mieru nezamestnanosti a pri HDP na obyvateľa sa umiestnilo taktiež na treťom mieste. Na druhom mieste je Írsko. Pri porovnaní hodnôt HDP na obyvateľa sa umiestnilo na druhom mieste, v nezamestnanosti je na prvom mieste. S hodnotami inflácie sa nachádza však až na ôsmom mieste. Tretie v poradí je Dánsko, u ktorého najslabším zo sledovaných ukazovateľov je HDP na obyvateľa. Na posledných miestach sa nachádza Rumunsko, Slovensko a Poľsko.

Keď si zoberieme do úvahy obidva roky, Holandsko si zachovalo svoje prvé miesto. Dánsko si polepšilo a skončilo v roku 2006 na druhom mieste a Írsko zasa opačne, skončilo o jednu priečku nižšie, čiže z druhého miesta padlo na tretie. Slovensko a Rumunsko nezmenili svoje miesta, v oboch rokoch patrili z hľadiska sledovaných ukazovateľov medzi ekonomicky najslabšie krajiny.

5.2 Výdavky domácností

Ekonomické ukazovatele majú vplyv aj na domácnosti, konkrétne na ich výdavky. Pokiaľ sa tieto ukazovatele vyvíjajú nesprávnym smerom, ľudia pri nákupoch do domácnosti začínajú zvažovať ich nutnosť, prehodnocujú výdavky a odkladajú kúpu drahšieho tovaru na neskôr.

5.2.1 Celkové výdavky domácností

Výdavky sú všetky peniaze, ktoré z domácnosti v určitom období odídu. Aké výdavky má bežná domácnosť v priebehu mesiaca? Môžeme ich rozdeliť na: **Fixné (základné, pravidelné):**

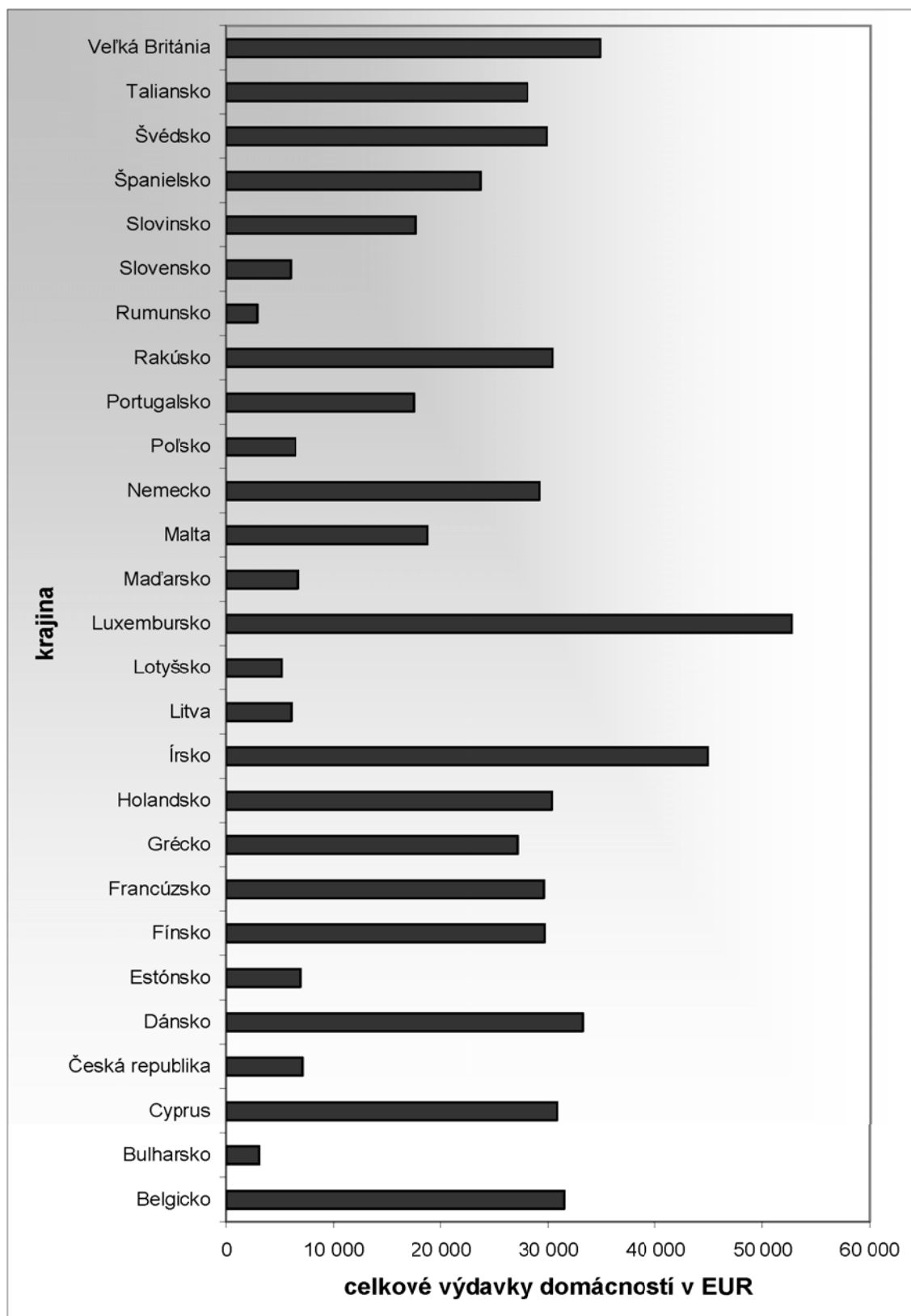
- výdavky na bývanie (nájomné, energie, opravy)
- výdavky na stravu
- výdavky na dopravu
- výdavky na automobil (pohonné hmoty, opravy, poistenie)
- splátky úverov, sporenie
- výdavky na štúdium/vzdelávanie
- poplatky za komunikáciu (mobil, pevná linka, internet), lieky, poplatky za TV, rozhlas

Špecifické :

- u žien najmä kozmetika, oblečenie
- u mužov koníčky (šport, kutilstvo).

Neočakávané: náhle ochorenie, úraz, návšteva lekára, pokazený spotrebič, strata zamestnania, havária, požiar, tragédia v rodine, skazená úroda...

Graf 4: Celkové výdavky domácností v krajínach EÚ v roku 2005 (EUR)

Výdavky domácností sme skúmali len v roku 2005, pretože to bol posledný dostupný rok pre získanie týchto údajov.

Z grafu č. 4 je zjavne viditeľné, že krajinou s najvyššími celkovými výdavkami domácností v roku 2005 bolo Luxembursko (52 754 EUR). Ďalej môžeme pri tejto krajine spomenúť ešte aj Írsko (44 900 EUR) a Veľkú Britániu (34 859 EUR). Viditeľne najnižšie výdavky domácností mali krajiny ako Rumunsko (2 863 EUR) a Bulharsko (3 030 EUR). Za nimi nasledovalo Lotyšsko (5 109 EUR), Slovensko (5 952 EUR) a Litva (5 981 EUR). Zjavným dôvodom, prečo mali domácnosti v týchto krajinách najnižšie výdavky je to, že mali aj najnižšie príjmy.

5.2.2 Štruktúra výdavkov domácností

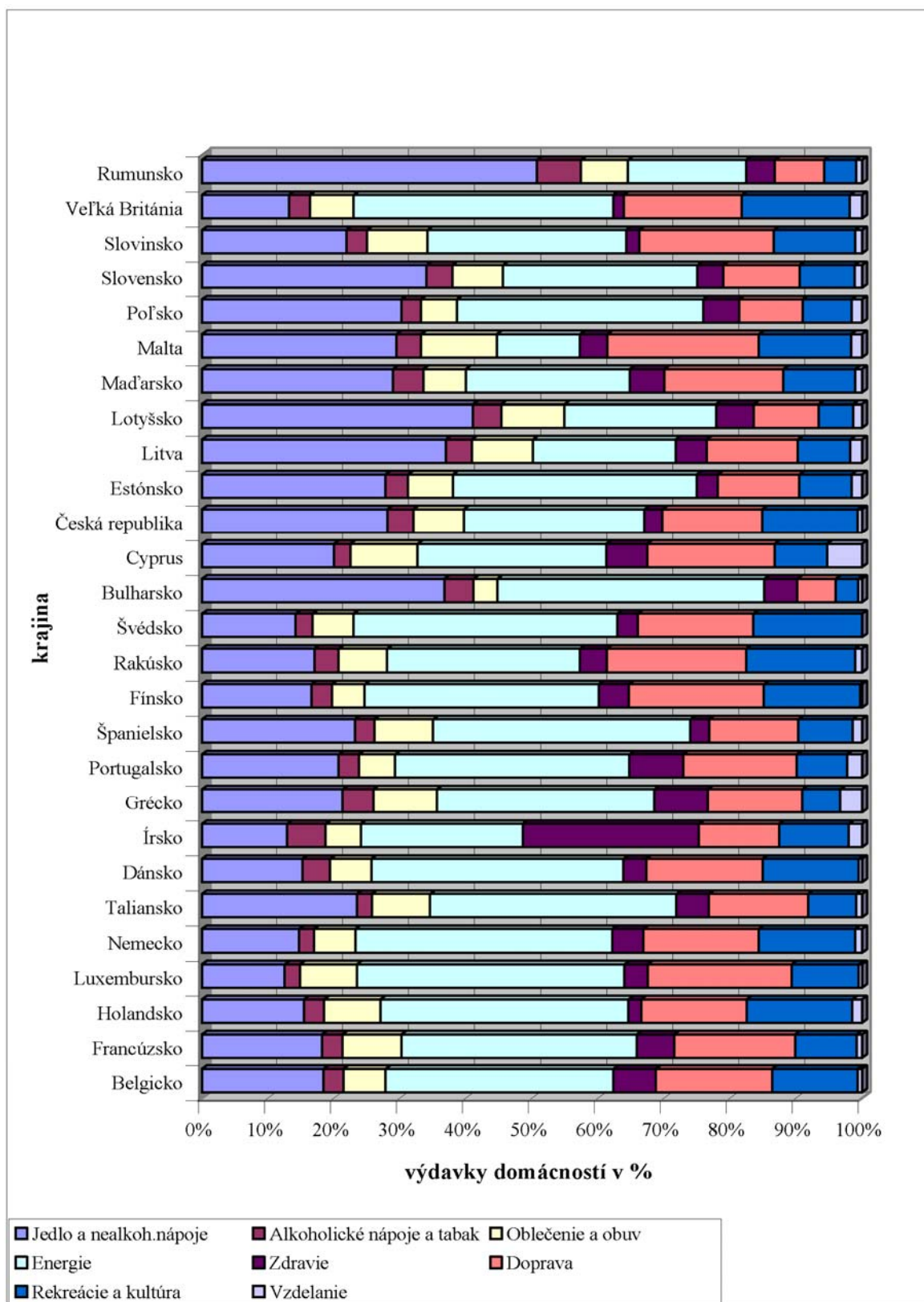
Z hľadiska porovnania životnej úrovne krajín je vhodné porovnať aj štruktúru výdavkov domácností, ktoré možno rozčleniť na niekoľko zložiek. Z nich sa najčastejšie sledujú nasledovné:

- > **Jedlo a nealkoholické nápoje** - všetky výdavky spojené s nákupom potravín a nealkoholických nápojov v obchodnej sieti.
- > **Alkoholické nápoje a tabak**
- > **Oblečenie a obuv** - nákup textilného tovaru, obuvi a textilnej galantérie (tvrdá galantéria je súčasťou výdavkov za osobné predmety), vr. ich zhotovenia a opráv.
- > **Energie** - platby za elektrinu, plyn, teplú vodu a teplo, nákup palív.
- > **Nábytok, bytové vybavenie a bežná údržba domu** - výdavky za nákup nábytku, bytového zariadenia a doplnkov, podlahových krytín, bytového a stolového textilu, domáceho riadu a príborov, potrieb pre domácnosť investičného charakteru, rôznych prístrojov a kuchynských potrieb, výdavky za zhotovenie týchto tovarov a ich opravy, vr. výdavkov za hospodárske, záhradnícke, remeselnícke stroje a zariadenia, tovary a služby pre čistenie a upratovanie, a i.
- > **Zdravie** - výdavky za farmaceutické preparáty a výrobky, zdravotnícky tovar, za služby poskytované zdravotníckym personálom v nemocniciach a mimo nich, vr. služieb rôznych terapeutov.

- > **Doprava** - výdavky za nákup dopravných prostriedkov, pohonných hmôt a mazív, výdavky spojené s ich prevádzkou a údržbou, vr. služieb autoškôl, výdavky za dopravné služby (vlak, autobusy, lietadlá, lode).
- > **Spoje** - výdavky za poštové služby, za nákup telefónnych a faxových prístrojov a za telefónne a telefaxové služby.
- > **Rekreácia a kultúra** - výdavky za tovary a služby spojené s individuálnou a organizovanou rekreáciou a iným využívaním voľného času, vr. výdavkov za knihy, noviny, tlačiarenský a papiernický tovar a kresliace potreby.
- > **Vzdelanie** - výdavky za predškolské, základné, stredoškolské, vysokoškolské a iné vzdelanie, vr. rôznych kurzov.
- > **Hotely, kaviarne a reštaurácie** - výdavky vo verejnom stravovaní (vr. školského a závodného stravovania) a výdavky za ubytovacie služby (mimo rekreácie).
- > **Rozličné tovary a služby** - výdavky za tovary a služby pre osobnú starostlivosť (vr. tvrdej galantérie), výdavky za sociálnu starostlivosť, poistenie osôb a vecí a výdavky za iné tovary a služby spojené so spotrebou v domácnosti. "Poistenie osôb a vecí" obsahuje aj poistenie motorových vozidiel, poistenie bytu a domácnosti a pod.
- > **Ostatné výdavky** - obsahujú rôzne platby (daň z majetku a i.; ostatné hrubé výdavky aj daň z príjmu a povinné osobné poistenie), peňažné dary mimo domácnosť, splátky pôžičiek, nákup akcií a obligácií, vr. krátkodobých výdavkov na súkromné hospodárenia.

V našej diplomovej práci sme sa zamerali len na niektoré z nich.

Graf 5: Výdavky domácností podľa jednotlivých kategórií v roku 2005 (%)

Potraviny a nealkoholické nápoje

Podľa grafu č. 5 vyšlo Rumunsko ako krajina, v ktorej domácností najviac míňali na jedlo a nealkoholické nápoje a to až 44,2%. Ešte tu môžeme spomenúť Lotyšsko (33,8%) a Litvu (29,2%). Naopak najmenšie výdavky za jedlo a nealkoholické nápoje mali domácnosti v Luxembursku (9,3%) a vo Veľkej Británii (9,9%).

Alkoholické nápoje a tabak

Čo sa týka alkoholických nápojov a tabaku, najväčšie výdavky na túto položku malo Rumunsko (5,8%) a Írsko (5,6%). Najmenej na alkoholické nápoje a tabak míňali domácnosti v Luxembursku a Nemecku a to len 1,7%.

Oblečenie a obuv

Vo väčšine krajín výdavky na oblečenie a obuv nepredstavovali podstatnú časť výdavkov. Najväčší podiel tvorili na celkových výdavkoch Malty (8,3%), Lotyšska (7,9%) a Cyprusu (7,7%). Najmenej výdavkov na oblečenie a obuv mali domácnosti v Bulharsku (3,1%) a Fínsku (3,8%). V EÚ tvorili tieto výdavky 5,7% z celkových výdavkov domácností.

Energie

Výdavky na energie tvorili najväčšiu časť výdavkov v krajinách EÚ (27,6%). Najviac výdavkov na energie vynakladali domácnosti v Bulharskou (34,7%) a Poľsku (31,5%). Ešte k nim môžeme priradiť Dánsko a Estónsko s hodnotou 29,9%. V tejto kategórii ku krajinám s najmenšími výdavkami patrili Malta (9,1%), Rumunsko (15,6%) a Litva (17,1%).

Zdravie

Čo sa týka výdavkov na zdravie, jednoznačné prvenstvo si držalo Írsko (25,5%). Za ním nasledovalo Portugalsko, ale to malo hodnotu len 6,1%. Najmenej na zdravie míňali domácnosti vo Veľkej Británii (1,2%) a Holandsku (1,3%). V krajinách EÚ tvorili výdavky na

zdravie 3,4% z celkových výdavkov. Rozdiely medzi krajinami môžu byť spôsobené rozdielnou štruktúrou zdravotníctva. Rôzne je rozšírená a využívaná súkromná lekárska starostlivosť.

Doprava

Doprava tvorila významný podiel na celkových výdavkoch v Malte (16,6%), Luxembursku (16,2%) a Rakúsku (16,1%). Najmenej na dopravu míňajú domácnosti v Bulharsku (5,0%) a Rumunsku (6,5%).

Rekreácie a kultúra

V kategórii rekreácie a kultúra patria medzi prvé krajiny Rakúsko (12,6%), Veľká Británia (12,3%) a Švédsko (12,2%). Najmenej výdavkov na rekreácie a kultúru majú domácnosti v Bulharsku (2,9%), Grécku a Rumunsku (4,2%).

Vzdelanie

Keď si zoberieme vzdelanie, najväčšiu výdavkovú položku z porovnávaných krajín tvorí v krajinách ako Cyprus (4,0%) a Grécko (2,4%). Ako jediná krajina, ktorá z celkových výdavkov nemá žiadne percento výdavkov na vzdelanie je Švédsko.

Slovensko sa neobjavilo v žiadnom tomto porovnaní, pretože nevyniká žiadnymi extrémnymi výdavkami. Dá sa povedať, že celkové výdavky domácností má dosť rovnomerne rozložené. Ale i napriek tomu, čo sa týka tejto samotnej krajiny, najviac výdavkov domácnosti majú na jedlo a nealkoholické nápoje (27,0%), potom sú to energie (23,4%) a tretie miesto má doprava (9,2%). Čo je zaujímavé, tak rovnaké percento výdavkov majú slovenské domácnosti na alkoholické nápoje a tabak a na zdravie (3,1%). Medzi najmenšie výdavky slovenských domácností patria výdavky na vzdelanie (0,9%).

6 ZÁVER

Životná úroveň je oblasť, ktorá doteraz nie je dostatočne preskúmaná. Problematické je samotné vymedzenie pojmu, preto sa ani táto práca nezakladá na presne stanovenom základe. Životná úroveň je vnímaná v každej krajine odlišne, každý jedinec si pod týmto pojmom predstavuje niečo iné a preto sa názory na jej samotné vnímanie líšia.

Životnú úroveň sme vo vybraných krajinách Európy porovnávali z hľadiska vybraných ekonomických ukazovateľov. Toto porovnanie bolo cieľom prvej časti práce. Na základe výsledkov tohto porovnania je zrejmé, že uvedené krajiny Európskej únie boli v sledovanom období značne odlišné. Príkladom sú vysoké miery nezamestnanosti, inflácie a nízke HDP na obyvateľa. Pri porovnaní sledovaných rokov sa však pozitívne javila dynamika ekonomiky krajín Európskej únie.

V ďalšej časti sme uskutočnili skúmanie postavenia Slovenska v skupine analyzovaných krajín Európy z hľadiska vybraných ukazovateľov životnej úrovne. Výsledkom bolo zistenie, že Slovensko sa z hľadiska vybraných ukazovateľov životnej úrovne nachádza na posledných miestach.

V poslednej časti pri hodnotení životnej úrovne európskych domácností z hľadiska úrovne ich výdavkov ako aj ich štruktúry sme dospeli k záveru, že charakteristickým znakom všetkých krajín Európskej únie je vysoký podiel výdavkov na energie, jedlo a nealkoholické nápoje a dopravu. Ide o nevyhnutné položky výdavkov domácností, ktoré určujú podiel ostatných výdavkov.

Na záver je možné konštatovať, že v súčasnosti globálna finančná kríza tvrdo zasiahla eurozónu. Podmienky finančného trhu budú pravdepodobnejšie prísnejšie počas dlhšieho obdobia ako sa očakávalo. Došlo k značnému zhoršeniu dôvery domácností a podnikov a rozširovanie krízy má negatívne účinky na vývozy krajín eurozóny. Vývoj na trhu práce donedávna dobre odolával hospodárskemu poklesu, ale už sa prejavil očakávaný nárast nezamestnanosti. Hoci niektoré krajiny sú viac zasiahnuté než iné, neočakáva sa, že kríza sa niektorého štátu vôbec nedotkne.

Krajinám Európskej únie by sme odporučili zlepšiť kvalitu verejných financií kontrolou verejných výdavkov a daní. Ďalej modernizáciu štátnej správy s cieľom posilniť produktivitu a inovácie a prispieť tak k hospodárskemu rastu, zamestnanosti a fiškálnej udržateľnosti za podpory dynamického a konkurencie schopného jednotného trhu

7 RÉSUMÉ

Living standard is sphere, which isn't equally researched yet. Problematic is determination of concept itself, therefore this work isn't based on specific ground. Living standard is perceived in every country in different way, everyone realize under this term something else and therefore opinions on perception of living standard differ.

We have compared living standard in selected European countries according to selected economic indexes. This comparison was the aim of the first topic. Following results of this comparison it is obvious that compared countries of European Union were in followed period considerably different. Examples are high unemployment rate, inflation and low GDP per inhabitant. In comparison of followed years positively appeared dynamic of economy in European Union countries.

In the second topic we have examined standing of Slovakia in the group of analyzed European countries according to selected living standard indexes. As result was the finding, that Slovakia lies according to selected living standard indexes at the bottom.

In the last topic's results of living standard in European households according to expense rate as well as their structures we find out, that characteristic attribute of all European Union countries is high expense rate on energy, food, non-alcoholic beverages and transport. These are essential items of household expenditures, which determine expense rate of other items.

In conclusion we can state, that global financial crisis has nowadays deeply intervened Euro zone. Financial market conditions will be probably stricter during longer period as was expected. It has come to high decline of households and enterprises confidence and crisis expansion has negative effects on Euro zone countries export. Labor market development has resisted well against recession until recent days but expected unemployment growth has already manifested. Although some countries are more intervened than others, it isn't expected that crisis won't intervene some of the states at all.

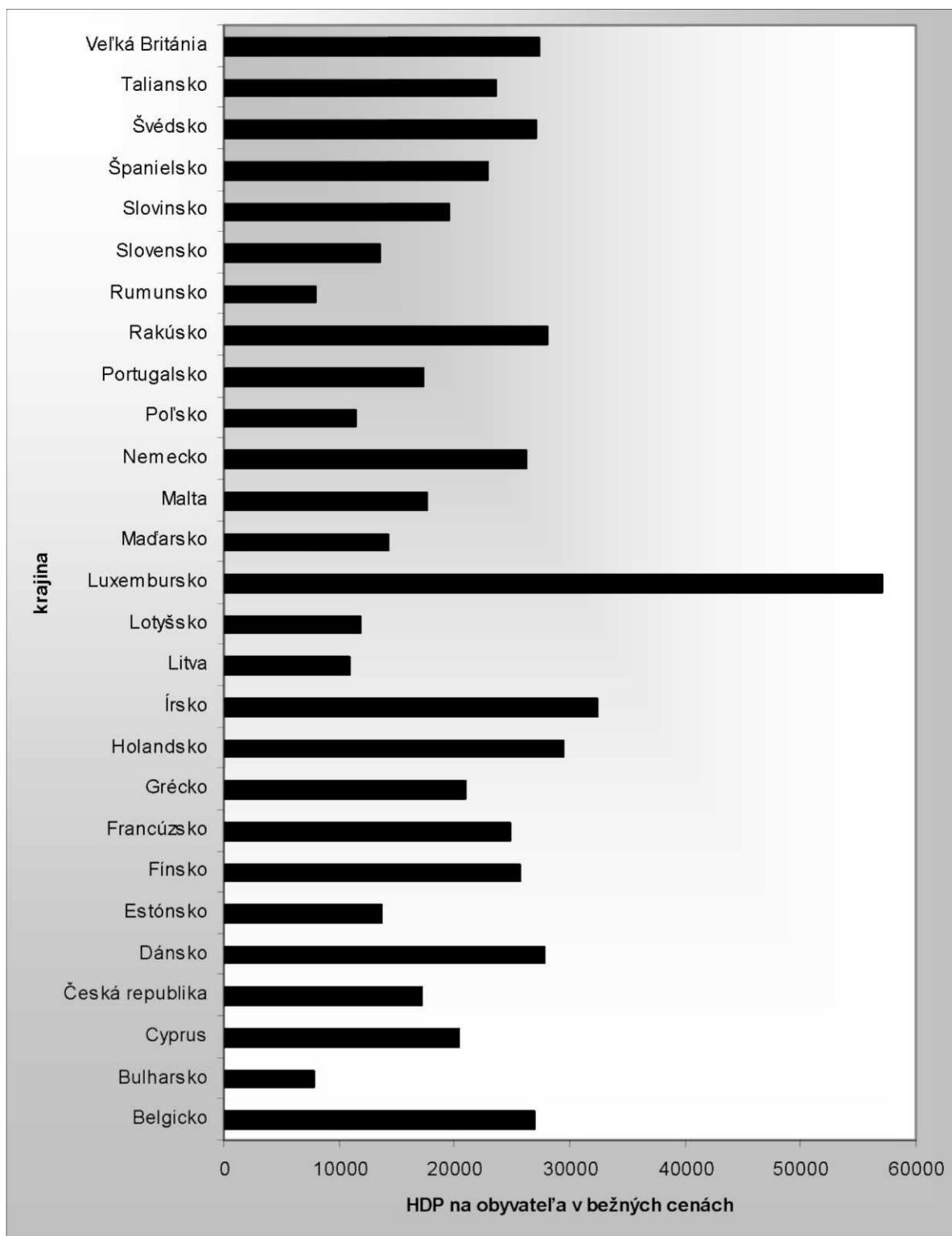
Countries of European union we would advise to improve quality public finance of control public expenses and taxation. Further modernization state administration for purpose of strengthen produktivity and innovation and contribute like this to economic growth, employment and fiscal tenability in assistances dynamic and competitive simple market.

PRÍLOHY

Príloha č. 1.: HDP na obyvateľa v krajinách EÚ v bežných cenách

Krajina	2005	2006	indexy
Belgicko	26900	28000	1,0409
Bulharsko	7800	8600	1,1026
Cyprus	20400	21300	1,0441
Česká republika	17100	18300	1,0702
Dánsko	27800	29100	1,0468
Estónsko	13700	15400	1,1241
Fínsko	25700	27100	1,0545
Francúzsko	24900	25900	1,0402
Grécko	20900	22200	1,0622
Holandsko	29400	30900	1,0510
Írsko	32400	34800	1,0741
Litva	10900	12400	1,1376
Lotyšsko	11900	13100	1,1008
Luxembursko	57100	63100	1,1051
Maďarsko	14200	15000	1,0563
Malta	17600	18100	1,0284
Nemecko	26300	27400	1,0418
Poľsko	11500	12400	1,0783
Portugalsko	17300	18000	1,0405
Rakúsko	28100	29400	1,0463
Rumunsko	7900	9100	1,1519
Slovensko	13500	15000	1,1111
Slovinsko	19600	20700	1,0561
Španielsko	22900	24600	1,0742
Švédsko	27100	28700	1,0590
Taliansko	23600	24500	1,0381
Veľká Británia	27400	28400	1,0365

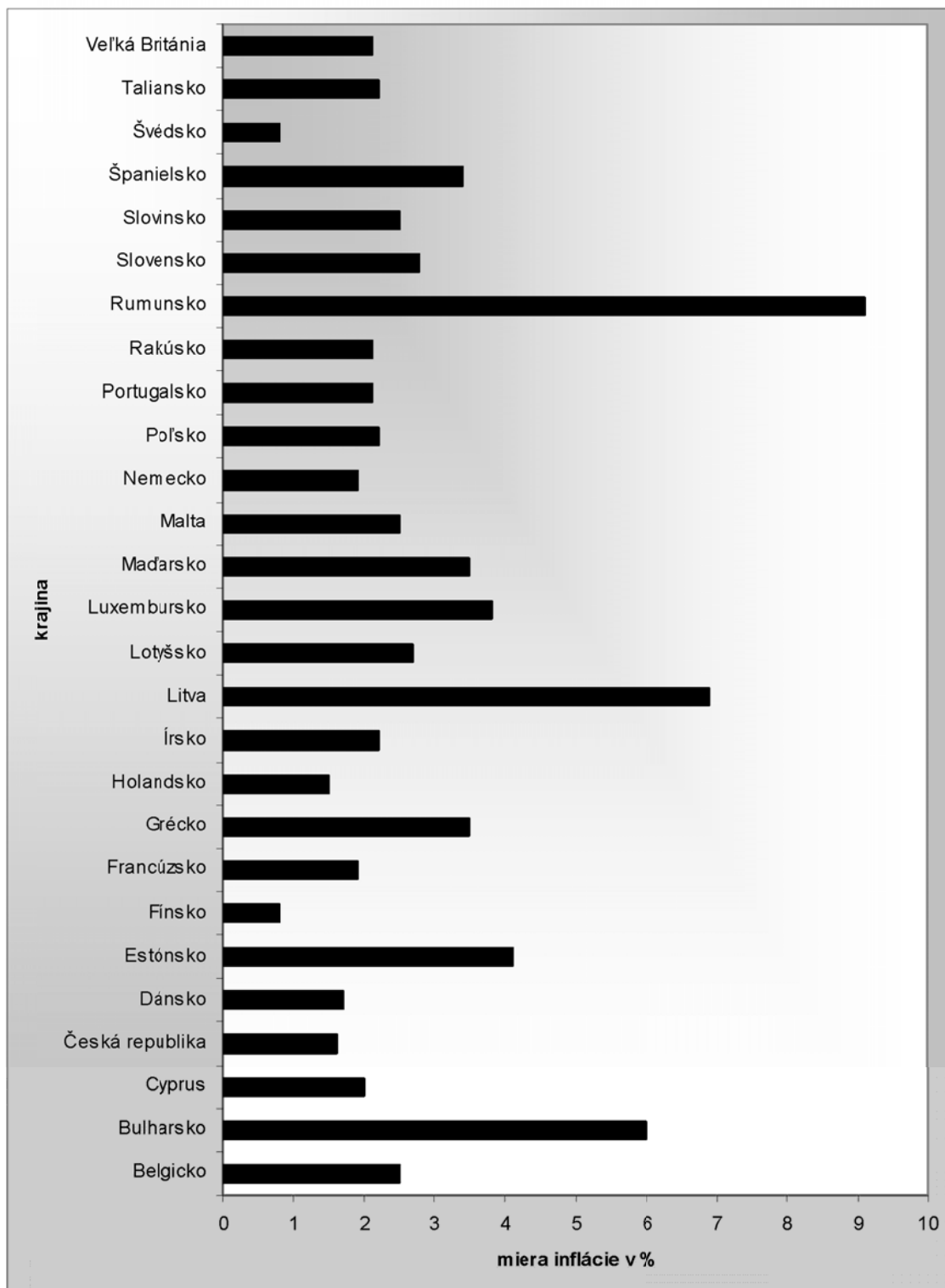
Príloha č. 2: HDP na obyvateľa v bežných cenách v krajinách EÚ za rok 2005

Príloha č. 3: Miera inflácie v krajinách EÚ (v %)

Krajina	2005	2006
Belgicko	2,50	2,30
Bulharsko	6,00	7,40
Cyprus	2,00	2,20
Česká republika	1,60	2,10
Dánsko	1,70	1,90
Estónsko	4,10	4,40
Fínsko	0,80	1,30
Francúzsko	1,90	1,90
Grécko	3,50	3,30
Holandsko	1,50	1,70
Írsko	2,20	2,70
Litva	6,90	6,60
Lotyšsko	2,70	3,80
Luxembursko	3,80	3,00
Maďarsko	3,50	4,00
Malta	2,50	2,60
Nemecko	1,90	1,80
Poľsko	2,20	1,30
Portugalsko	2,10	3,00
Rakúsko	2,10	1,70
Rumunsko	9,10	6,60
Slovensko	2,80	4,30
Slovinsko	2,50	2,50
Španielsko	3,40	3,60
Švédsko	0,80	1,50
Taliansko	2,20	2,20
Veľká Británia	2,10	2,30

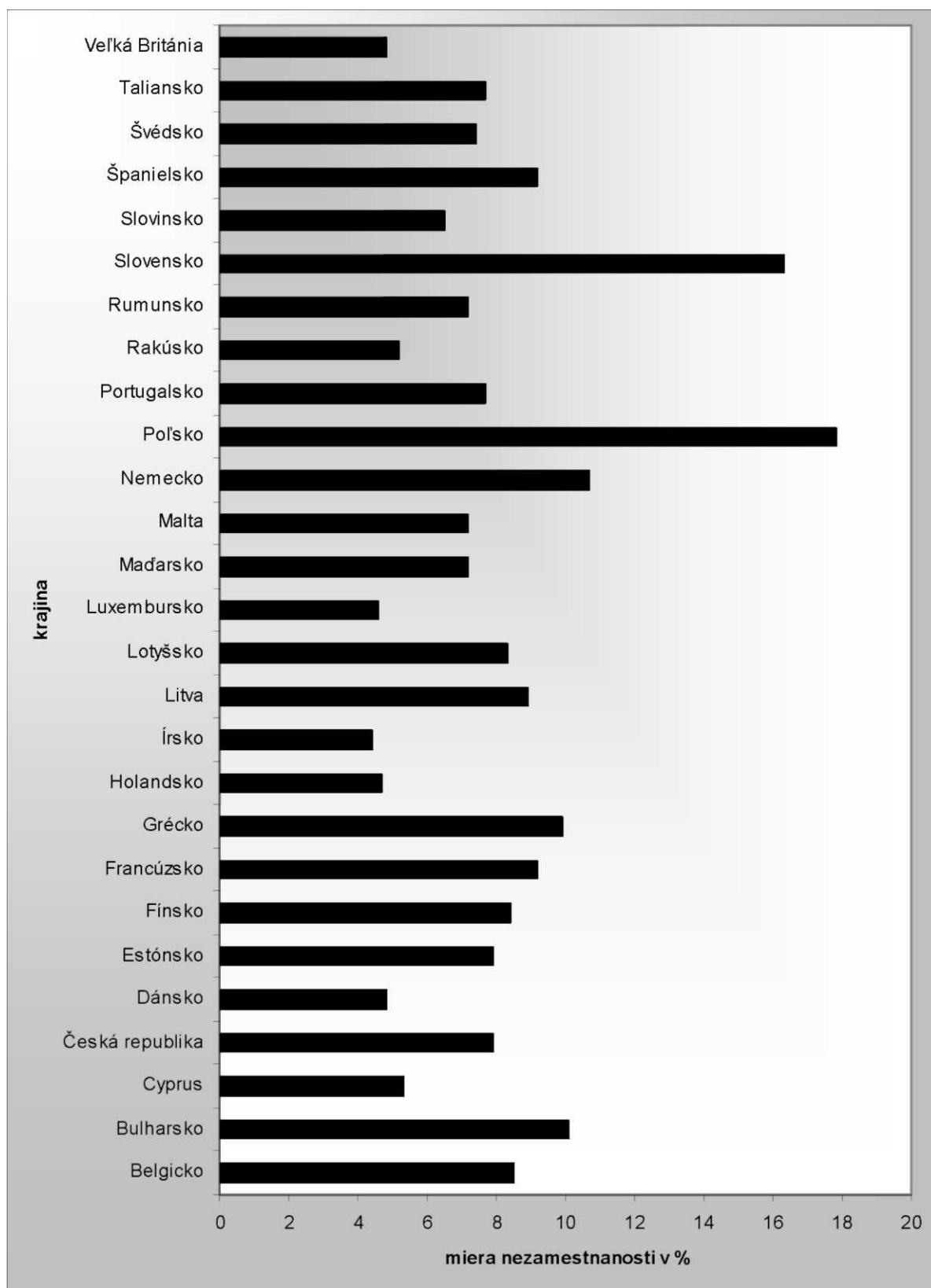
Príloha č. 4: Miera inflácie v krajinách EÚ za rok 2005 (v %)

Príloha č. 5.: Miera nezamestnanosti v krajinách EÚ (v %)

Krajina	2005	2006
Belgicko	8,5	8,3
Bulharsko	10,1	9,0
Cyprus	5,3	4,6
Česká republika	7,9	7,2
Dánsko	4,8	3,9
Estónsko	7,9	5,9
Fínsko	8,4	7,7
Francúzsko	9,2	9,2
Grécko	9,9	8,9
Holandsko	4,7	3,9
Írsko	4,4	4,5
Litva	8,9	6,8
Lotyšsko	8,3	5,6
Luxembursko	4,6	4,6
Maďarsko	7,2	7,5
Malta	7,2	7,1
Nemecko	10,7	9,8
Poľsko	17,8	13,9
Portugalsko	7,7	7,8
Rakúsko	5,2	4,8
Rumunsko	7,2	7,3
Slovensko	16,3	13,4
Slovinsko	6,5	6,0
Španielsko	9,2	8,5
Švédsko	7,4	7,0
Taliansko	7,7	6,8
Veľká Británia	4,8	5,4

Príloha č. 6: Miera nezamestnanosti v krajinách EÚ za rok 2005 (v %)

Príloha č. 7.: Celkové výdavky domácností v krajinách EÚ (v EUR)

KRAJINA	Celkové výdavky
Belgicko	31 521
Bulharsko	3 030
Cyprus	30 856
Česká republika	7 146
Dánsko	33 241
Estónsko	6 936
Fínsko	29 705
Francúzsko	29 632
Grécko	27 081
Holandsko	30 360
Írsko	44 909
Litva	5 981
Lotyšsko	5 109
Luxembursko	52 754
Maďarsko	6 715
Malta	18 829
Nemecko	29 232
Poľsko	6 428
Portugalsko	17 607
Rakúsko	30 428
Rumunsko	2 863
Slovensko	5 952
Slovinsko	17 738
Španielsko	23 682
Švédsko	29 885
Taliansko	28 053
Veľká Británia	34 859

Príloha č. 8.: Štruktúra celkových výdavkov domácností v krajinách EÚ (v %)

Krajina	Jedlo a nealkoh.nápoje	Alkoholické nápoje a tabak	Oblečenie a obuv	Energie	Zdravie	Doprava	Rekreácie a kultúra	Vzdelanie
	%							
Belgicko	13,50	2,20	4,70	25,30	4,70	12,90	9,50	0,50
Bulharsko	31,50	3,80	3,10	34,70	4,30	5,00	2,90	0,50
Cyprus	15,10	1,90	7,70	21,60	4,70	14,60	6,00	4,00
Ceská republika	20,60	2,90	5,60	20,10	2,00	11,10	10,60	0,50
Dánsko	11,90	3,30	4,90	29,90	2,70	13,80	11,40	0,40
Estónsko	22,50	2,80	5,50	29,90	2,60	10,00	6,40	1,30
Fínsko	12,70	2,40	3,80	27,20	3,50	15,70	11,20	0,20
Francúzsko	13,40	2,30	6,60	26,30	4,20	13,50	6,90	0,60
Grécko	15,50	3,40	7,00	24,00	5,90	10,40	4,20	2,40
Holandsko	10,50	2,10	5,80	25,60	1,30	10,90	10,90	1,00
Írsko	12,30	5,60	5,10	23,40	25,50	11,60	10,10	1,90
Litva	29,20	3,10	7,30	17,10	3,70	10,90	6,30	1,40
Lotyšsko	33,80	3,50	7,90	18,90	4,70	8,10	4,30	1,10
Luxembursko	9,30	1,70	6,40	30,10	2,60	16,20	7,50	0,40
Maďarsko	22,60	3,60	5,00	19,40	4,10	14,10	8,50	0,80
Malta	21,30	2,70	8,30	9,10	3,00	16,60	10,10	1,20
Nemecko	11,20	1,70	4,80	29,60	3,60	13,30	11,10	0,80
Poľsko	25,50	2,50	4,60	31,50	4,60	8,10	6,30	1,30
Portugalsko	15,50	2,30	4,10	26,60	6,10	12,90	5,70	1,70
Rakúsko	13,00	2,80	5,60	22,30	3,10	16,10	12,60	0,80
Rumunsko	44,20	5,80	6,20	15,60	3,80	6,50	4,20	0,80
Slovensko	27,00	3,10	6,10	23,40	3,10	9,20	6,60	0,90
Slovinsko	16,70	2,40	7,00	23,00	1,50	15,60	9,40	0,80
Španielsko	18,00	2,30	6,90	30,30	2,20	10,50	6,40	1,10
Švédsko	10,50	1,90	4,60	29,60	2,30	13,00	12,20	0,00
Taliansko	18,60	1,80	7,00	29,60	3,90	11,90	5,80	0,70
Veľká Británia	9,90	2,40	5,00	29,60	1,20	13,50	12,30	1,40

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

1. BALÁZ, P.: Úloha hospodárskej stratégie po vstupe Slovenska do Európskej únie, In: Hospodárske noviny, 2.1.2003
2. BOŽÍK, M.: Nemusíme mať ceny ako v EÚ, In: Pravda, 25.6.2003
3. BRIGANT, J.: Čo je to vlastne hrubý domáci produkt?, In: Sme, 7.2.2008
4. ČECHOVIČOVÁ, S.: Inflácia spomalila na vyše ročné minimum, In: Sme, 12.3.2009
5. DANIELIS, J.: Ceny palív v Európe - Slovensko patrí k najlacnejším, In: Pravda, 30.9.2005
6. DZURINDA, M.: Životná úroveň by sa mala zvýšiť, In: Korzár, 12.1.2005
7. ĎURANA, R.: Energie nie sú problém, In: Sme, 19.8.2008
8. ĎURČEK, A.: Ceny potravín stúpajú globálne, In: Sme, 16.10.2007
9. ĎURČOVÁ, J.: Inflačné ciele v podmienkach Slovenska, Ekonomická fakulta TU v Košiciach, júl 2006
10. ESTOČKOVÁ, Z.: Štát dá nezamestnaným viac na rozbeh, In: Sme, 2.11.2006
11. FICO, R.: Sociálny trh, In: Trend, 19.6.2008, ISSN 1335-0684
12. FICO, R.: EÚ chce poznať efekt doterajších protikrizových krokov pred prijatím ďalších, In: Plus 1deň, 20.3.2009
13. FRANK, M.: Akí vlastne sme - chudobní alebo bohatí?, In: Korzár, 22.12.2005
14. GÁLIKOVÁ, M.: V zahraničí zostávajú pracovať len húževnatí ľudia, In: Sme, 20.7.2004
15. HAGARA, E.: Životná úroveň Slovákov doháňa českú, In: Pravda, 28.3.2008
16. JANISCH, W.: Chlieb stojí už toľko, čo v Rakúsku, In: Pravda, 13.10.2007
17. JAROŠ, M.: Naše mzdy sa môžu porovnávať len s Pobaltím, In: Sme, 25.4.2004
18. KAMENICKÝ, B.: Europoslanci vyzvali na otvorenie pracovného trhu, In: Hospodárske noviny, 6.4.2006
19. KARÁSZ, P.: Svet neverí, že Slováci sa majú horšie, In: Pravda, 20.11.2002
20. KOHÚTIKOVÁ, E.: Menová politika v NBS v integračnom procese do EMÚ, Konferencia
21. Finančný manažment 2002, Bratislava, 9.4.2002
22. KORBOVÁ, M.: Nezamestnaným vychádzajú v ústrety aj obce, In: Hospodárske noviny, 21.7.2004
23. 21.7.2004

24. KOZEL, D.: Štatistika: životná úroveň začala rásť, In: Sme, 11.6.2004
25. LANCESTEROVÁ, N.: Nezamestnanosť? Pomôže aj tretí sektor, In: Pravda, 12.6.2008
26. LEHUTA, M.: Od západu spomalenie, In: Trend, 4.8.2008, ISSN 1335-0684
27. LEHUTA, M.: Inflácia kulminuje, In: Trend, 16.10.2008, ISSN 1335-0684
28. LENNEROVÁ, I.: Inflačné cielenie v podmienkach SR, Národohospodárska fakulta Ekonomickej univerzity v Bratislave, 2008
29. MACH, P.: Nezamestnanosť neklesne radikálne, In: Hospodárske noviny, 11.3.2005
30. MARUSFNEC, J.: Slovensko zaspalo, uťahovaniu opaskov sa nevyhne, In: Pravda, 14.4.2009
31. MUČKA, F.: Netradičné lakmusové papieriky životnej úrovne, In: Trend, 21.2.2007
32. MUŠÁK, M.: Práca sa stáva u nás čoraz vzácnejšou, In: Hospodárske noviny, 18.3.2009
33. ONDRIŠKA, P.: Inflácia sa v júli „stratila“, In: Hospodárske noviny, 8.8.2003
34. PAPAJOVÁ, B.: Životný spôsob, životný štýl, voľný čas, In: seminárna práca, Zvolen, 12.4.2007
35. SCHONWIESNER, R.: Európska únia sa rozšíri po Čierne more, In: Trend, 6.2.5005
36. SEDLÁK, J.: Na jedlo a nápoje míňame tretinu našich príjmov, In: Pravda, 16.10.2002
37. SOVA, V.: Životní úroveň a její plánování, Praha, 1978
38. STEN, J.: Energetické plodiny zdražia potraviny, In: Pravda, 9.6.2007
39. SÍBL, D.: Svetová ekonomika, Bratislava: SPRINT, 2001
40. ŠMÁL, M.: Za jedlo míňame menej, bývanie výrazne zdraželo, In: Hospodárske noviny, 24.3.2006
41. TÓTH, J.: Chudobných ľudí je u nás menej, In: Sme, 15.6.2007
42. TURNOVEC, F.: Úvod do makroekonomie, Nitra: SPU, 1993
43. ULIČNÝ, J.: Ceny potravín rastú ďalej, In: Sme, 11.7.2008
44. VALACHY, J.: Štátu sa darilo lepšie, než sám čakal, In: Hospodárske noviny, 29.5.2008
45. <http://www.statistics.sk>